

L'HERENCIA PSICOLÓGICAEstudi d'anthropología

Tant si's considera a la societat humana constituint un conjunt sistemàtic, com si's considera a n'aquest conjunt, a n'aquest *tot*, descompost en els diversos ordres en qu'es desenrotlla, sempre s'observará qu'en son conjunt y en sas parts respon a un principi, á una ley constant y clarivalent: la *evolució progresiva*. Hi ha en l'home quelcom qu'es modifica constantment, l'intelligencia; la base de sa evolució es la *herencia*, son terme el *progrés*; mitjansant sa potencialitat propia relaciona abdós extrems; mes l'home es social per naturalesa fins al punt de qu'es absolutament impossible estudiarlo ab abstracció de la societat qu'es son medi. Si s'ha dit per un notable escriptor que el nostre cos es un xich d'aire condensat que viu dintre del aire, ¿no podria dirse qu'el nostre esprit es un xich de societat que viu dintre de la societat? En son sí germina, creix y es desenrotlla, ¿qué més natural que l'herencia social sia la base del pensament humá, y qu'aquest sia el producte d'un factor d'aptituts individuals y d'un factor sociològich de coneixements heretats?

Tres son per tant els elements components de la ley universal de l'evolució progressiva: l'herencia, el medi social y el *progrés*; com en tots y en cadescun dels ordres de la vida la tasca del individu queda reduida a la adaptació dels seus coneixements propis y dels heretats en las generacions passadas, amotllantlos á las exigencias de la natura, a las variacions del lloch, del temps y perfeccionantlos sempre com ho reclama el *progrés* indefinit qu'es la suprema aspiració de las societats generadas per l'home.

Aquesta acció individual representada per la potencialitat propia, per la forsa peculiar del individu, constituhex el factor antropològich que combinantse ab el social dona lloch a una lluyta mes o menys intensa segons la respectiva potencialitat de las forsas combinadas, lluyta que com observa l'eminent catalá Dr. Bartomeu Robert, va concretada per las accions qu'ens venen del exterior y per las reaccions de nosaltres mateixos, perquè l'home y l'ambient son els factors inseparables en la ecuació de la vida.

Molts y molts segles s'han succehit sens qu'els homes de ciencias es preocupessin gaire del factor social; ha desconegut l'importancia que realment té en las determinacions del individu; s'ha exagerat en cambi la forsa propia d'aquest erigintlo en factor únich, ab lo qual s'ha caygut en un espiritualisme utópich que res té de comú ab las verdaderas doctrinas espiritualistas, y com que tota exageració d'un principi porta ab molta facilitat á la proclamació del seu contrari, complintse una vegada més aquesta ley bastant general en l'ordre filosófic, s'han volgut oposar a las exageracions espiritualistas las doctrinas no menys exageradas y sobre tot molt més perjudicials conegudas ab lo calificatiu de teorías positivistas; una de las ramificacions d'aytals doctrinas es l'escola que en alguns dels ordres de la vida y especialment en el filosófic y jurídic, ha proclamat al fatalisme anthropológich.

Després que l'esprit analítich de determinats escriptors ha desvirtuat el ver concepte de la ciencia anthropològica, fentla consistir no pas en l'estudi del home tal com es,—o sia un compost d'esprit y de materia, de vida moral y de vida física—empenyantse en qu'el cercle de l'anthropología quedés reduit a la observació del home orgánich, desde allavors, sembla que tot treball que dú per capsalera el calificatiu d'anthropológich ha d'esser d'un gust marcadament materialista. Res més lluny de la veritat ja que dintre del camp d'aytal ciencia hi tenen cabuda per igual desde las manifestacions del més exagerat espiritualisme á las més radicals afirmacions positivistas.

Malgrat tot aixó, es forsós convenir en que la opinió moderna sembla que s'ha conjurat en reservar el nom d'anthropólechs a n'aquell grupo d'analítichs que falsejant el concepte exacte de la ciencia qu'els dona nom, s'han empenyat en oposar a las precitadas concepcions espiritualistas, el determinisme qu'informa el seu sistema. D'aquet grupo de analítichs he de parlar única y exclusivament.

***

L'escola anthropològica creu aparentment en las tres lleys components de l'evolució progressiva, mes enfondint un xich sa doctrina, s'observa ben aviat que lo que realment fá es subordinarlos tots a un'altre ley general: el fatalisme; creu en l'herencia, l'erigeix en factor anthropológich únich, negant las aptituts peculiars, propias del individu, per modificar las condicions heretadas; creu ensemps ab l'influencia del medi social, mes vol donarli a n'aquest factor ben poca forsa, encare que de fet n'hi dona moltíssima, ja que propositantse provar per exemple l'herencia orgánica fatal, lo que demostra en veritat es la ley de la herencia social, y reconeix finalment l'aspiració al progrés, mes sosté qu'aquest perfeccionament es realisa inconscientment; en una paraula: nega en absolut la acció propia del home, sa potencialitat directiva, convertintlo en una mena d'inofensiu juguet qu's mou segons li mana l'esvera-aucells determinista.

Al primer cop d'ull se dedueix l'important paper que la llei de la herència ha de representar dintre del anthropologisme; gayrebé pot dirse qu'es la base del tot el sistema, car al factor social se li reserva un lloch molt secundari y en quant al progrés s'el concebeix realisantse d'una manera insensible, inconscient. A judici d'aytal escola y en la gran lluyta per l'existència, els sers superiors eliminan, aniquilan als inferiors, la *selecció natural* es manifesta a cada pas escuadrinyant las *inferiors diferències* per repelir aquelles que son dolentas, perjudicials, y conservar y mellorar las bonas; aixó es manifesta desde els ordres més inferiors als més alts, y d'aquesta manera, mercés á l'eliminació *inconscient* y constant dels sers pitjors, van progressant las condicions morals de las societats y dels membres que las composan.

De lo dit es desprén ben netament que el primer extrém, el primer cànon de la escola anthropològica había d'esser la proclamació de la suposada llei de l'herència fatal, car era el camí més facil per arribar á l'afirmació de impotencialitat individual. Segons els anthropólechs es forsós reconeixer el caracter hereditari de l'intel·ligència, de la memòria, dels hàbits, dels instints, de las facultats perceptivas, dels sentiments, de las passions, de las virtuts, dels vicis; en una paraula, la llei de l'herència es presenta ab un caracter de constància y universalitat poch menys qu'absolut.

L'anthropologisme no creu poch ni molt en lo que califica d'abstraccions metafísicas: enten qu'els fets constitueixen lo que unicament deu tenir-se en compte per arribar á la proclamació d'un principi, d'una llei; per aixó adopta el mètode experimental qu'es el que millor s'adapta al seu sistema, y sols arriba a definicions de caracter general mercés á observacions practicadas en diferents ordres; l'Estadística es la companya inseparable de la ciencia anthropològica. Aquesta afició qu'aytal escola ha despertat (y que fa que no tan sols els afiliats a la mateixa, sino molts altres que la combaten, tinguin en compte en sos estudis el factor històric, en lloch de concretarse a rahons d'ordre especulatiu) es una de las coses que cal agrahir a l'Anthropologia; lo mal está en que preten l'exclusiva en favor de son mètode, per mes que altre cosa no podia fer per poder arribar a las exageracions que defensa.

Mercés a l'empleu del precitat mètode ha pogut arribar l'anthropologisme a l'afirmació de la llei de la herència fatal, ja que fixantse en tots y en cadascun dels aspectes en que cap estudiarse el problema, ha observat en tots ells que las aptituds individuals están en relació directa ab las aptituds posseidas pels progenitors, y quant els antecedents hereditaris no corresponen a las condicions propies del individu observat, acut la ciencia anthropològica al *atavisme* que va a esser el factor determinista que li serveix de complement a llei de l'herència.

En Th. Ribot director de la *Revue philosophique*, es un dels escriptors que millors serveys han prestat a la ciencia anthropològica, y per cert qu'ho ha fet en forma bastant diversa de la generalitat dels anthropólechs; fülle-

jant superficialment les produccions d'aqueixos s'arriba a duptar en principi de si's tracta senzillament d'obras d'Estadística. En cambi l'autor aludit, si be es cert qu'es demostra avans que tot analítich, també ho es qu'ha sabut donar á sas produccions determinat caracter sintétich que las fá molt més agradables; en sa obra *L'heredité psychologique*, ens presenta abundantíssims casos practichs copiats en sa major part del escriptor inglés Galton, encaminats á demostrar el caracter hereditari de las facultats psicológicas.

Estudiant las distintas manifestacions d'ordre psicológich, trova dinastías complertas de savis, de musichs, de literats, de pintors. La familia Bach es un dels exemplars més curiosos, car durant dos segles compta ab 29 musichs eminents y en Felix en son diccionari biográfich en cita fins a 57; l'avi y el pare d'en Beethoven foren ja mestres de capella del Elector de Colonia; el gran violinista Beuda tingué quatre fills y dos nevots, tots ells musichs. Estudiant la historia de la pintura cal reconeixer que las familias de pintors no son pas raras; sobre una llista de 42 pintors italians, espanyols y flamenchs, ha trobat en Galton qu'en 21 d'ells sos pares foren pintors ilustres. El pare d'en Giacomo da Ponte Bassano y els seus quatre fills van esser tots pintors de merit; en la familia del Tiziano s'hi trova també nou pintors; en els pares d'en Van Dick poden observarse semblants precedents. Mitjansant el mateix procediment d'observacló fa constar el repetit escriptor inglés en *Hereditary Genius* qu'entre els poetas ha trobat antecedents hereditaris en diversos graus en la proporció d'un 40 per 100, y aixís mateix cal reconeixer l'existencia dels aludits antecedents entre els filosops y els demás homes de ciencia en general, presentant sempre numerossissims exemples que no reprodueixo car ab els citats ni ha prou per jutjar del método de qu'es valen els antropólechs per arribar a la proclamació de la suposada lley de l'herencia necessaria, fatal.

L'anthropologisme entén també que las passions, els vicis, es trasmeten de pares a fills; es més, partint d'aquest principi ha surgit una escola que fixantse en la constancia ab que se succeheixen els crims, ab la reincidencia de un gran nombre de delinquents que jamay s'esmenan malgrat las condemnas que s'els imposan, está sostenint que la criminalitat es quelcom necessari, fatal, que forsosament deu acompanyar a las societats humanas y contra'l qual es ben inutil buscá un remey que no existeix pas, car el delicte es el producte natural de la constitució orgánica del individu, el resultat de certs vicis del organisme que tenen sa explicació en las lleys de la herencia y l'atavisme; cap responsabilitat pot exigirse al criminal ja qu'en tot cas l'unich responsable es la mateixa societat que ab sos vicis intrinsechs dona lloch a las infraccions criminosas; la pena no te rahó d'esser, car es tan injusta com inutil y si las societats castigau deu substituirse el nom de pena per el de defensa, ja que lo unich que pot fer es defensarse seleccionant els membres que s'oposan a l'harmonía social, del mateix modo qu'extermina quansevol altre genre d'elements que dificulti son creixement. Aixó es lo que

sosté encare avuy l'escola nascuda a Italia fa alguns anys, que s'ha propagat ab extraordinaria rapidesa, te ramificacions en tots els paysos y es coneguda ab el nom d'escola anthropológica italiana.

Ay tal escola comensa per afirmar que la criminalitat, la follia y l'epilepsia, l'alcoholisme y altres defectes semblants están intimament relacionats essent molt frequent que de pares epilèptichs ó bojos neixin fills criminals ó al revés, afegint que moltes vegadas s'observan varias de las esmentadas anomalias en un mateix individu. En Cesar Lombroso que deu esser considerat com el capitost de l'escola anthropológica italiana fa remarcar en *L'uomo delinquente* qu'els characters qu'els alienistas moderns asignan en la bogeria son els mateixos qu'ell ha trobat constantment en el *criminal nat*; y per fer evident la relació qu'a son judici existeix entre la criminalitat y l'epilepsia fa esment de las observacions realizadas per Sommer y Knecht els quals han demostrat qu'els epileptichs es troban á las presons en la proporció del 5 y 6 per 100, mentres qu'entre las personas normals ay tal proporció no pasa del 5 y 6 per 1000, de lo qual resulta qu'els criminals sou deu vegadas mes epileptichs qu'els homes normals. En Lévy Bruhl, observa també qu'el 90 per 100 dels criminals ó «cegos morals» com ell els califica, han tingut pares alcoholichs, epileptichs, bojos, histerichs ó criminals, de lo qual deduheix que la majoria dels «cegos morals» son casos de degeneració hereditaria.

Valentse del mateix procediment qu'els anthropólechs en general utilisan per demostrá el character hereditari de las facultats psicologicas, s'esforzan els criminalistas partidaris de l'esmentat sistema en probar la transmissió fatal de las anomalias peculiars dels delinqüents, citant abundantíssims exemples de familias, de verdaderas dinastias de criminals. Dels molts casos practichs que citan els anthropólechs en pró de la seva thésis, sols vull recordarne dos; va casarse en el districte de Hudson una noya de perversas inclinacions y va tenir molts fills; després de mitj segle tenia 80 descendents en linea recta, una quarta part dels quals van esser castigats per la justicia y las altres tres quartas parts es composavan de bojos, idiots y vagabonds. En Despine cita també un altre cas curiosissim: el de Joan Chretien que tingué tres fills: Pere, Tomás y Joan, del primer nasqué un fill que fou condemnat a treballs forsats a perpetuitat; el segón va tenir dos fills dels quals l'un va esser condemnat á mort y l'altre a treballs forsats; del últim en varen neixer quatre noys que tots sufriren condemnas per robo, y tres noyas, dos de las quals foren empresonadas per robo y l'altre condemnada a mort per assassinat.

La reincidencia y la precocitat del major número de delinqüents, es un dels arguments que més serveixen als criminalistas anthropólechs per arribar a la afirmació de l'existencia d'un cert grupo d'individuos fatalment predisposats al crim; las estadísticas de tots els paysos demostran qu'els reincidents oscilan entre el 40 y el 80 per 100, lo qual prova que la delinquen-

cia queda estancada dintre d'unas quantas familias, gayre be sempre las mateixas; per altra part, durant la joventut es quant son mes frequentas las infraccions crimosas; el máxim de criminalitat correspon entre els 16 y els 21 anys, ó sia en l'época en la que comensa á manifestarse l'activitat individual. ¿Quina millor proba pot donarse, diuen els aludits escriptors, de la falta absoluta de potencialitat per resistir, per deixar de cometre aquells actes perversos als quals se senten arrastrats certs individus per una forsa fatal, absolutament irresistible?

Es posible, segons en Levy Bruhl, qu'els criminals arrivin a distingir el be del mal, qu'arrivin a concebir la necessitat de fer tal cosa y d'abstenirse de ferne tal altra; mes tan sols ho *saben* no ho *senten*, per lo qual gayrebé es irremediable que procedeixin com si no ho sabessin car el coneixement no es pas lo que determina l'acte; jamay obrém empesos per una idea, per una conclusió lógica d'un raciocini: lo qu'ens mou es l'atractiu que sobre nosaltres exerceix aquella idea; las multituts y els individus no obran pas ab arreglo a lo que saben sino ab arreglo a lo que senten, a lo que estiman.

***

A un poeta sociólech de la nació vehina qual nom es universalment conegut, mentres contemplava ab sa escrutadora mirada l'odiós instrument de qu'es val la justicia humana per seleccionar a n'els qu'en nom de la mateixa han sigut condemnats a la pena capital, li semblava veurer gravadas aquestas terribles paraulas: *miseria, ignorancia*; aquest hermós pensament del literat francés respon tan exactament a la trista realitat dels fets, que pot considerarse molt be com gráfich resum que sintetisa l'influencia qu'exerceixen els factors socials en las determinacions humanas.

He dit avants que la mateixa Anthropología ho regonexía, car propo-santse probar la fatal transmissió de pares á fills de las facultats psicologicas, lo que realment demostrava era l'herencia social; els abundantíssims casos práctichs aduits en corroboració de sa thesis pels anthropólechs, tan sols significan la gran forsa qu'exerceix l'ambient social en las determinacions del individu, forsa que tampoch pot calificarse de fatal car l'home te certa potencialitat iividual per oposar á la primera; referintse als delinquents observa Concepció Arenal que n'hi han de dugas classes: els uns van al crim *malgrat*, *contra* las influencias qu'els rodejan, els altres hi van *cedint* á aytals influencias; els primers son relativament poch, la gran majoría pertanyen a la segona clase.

Els anthropólechs mercés a sas nombrosas observacions creuhen poguer proclamar la lley de l'herencia psicologica fatal, mes las estadísticas que son la base del seu sistema tenen ben poch valor per l'analítich verdader. N'hi ha prou ab fixarse en quansevol dels casos práctichs citats pels partidaris de l'anthropología per adquirir el convenciment de la confusió en que incorren els aludits autors.

Se presenta ab molta frecuencia a n'els criminalistas anthropólechs el cas d'un delinquent qual vida es una cadena de crims, d'un delinquent que durant sa infantesa no conegué altre professió que la mendicitat combinada ab el furt; que malgrat haversel recluit en un establiment penitenciari, lluny de corretgirse va sortirne pitjor, reincidint continuadament fins qu'en castich d'un delicte més grave qu'els anteriors fou condemnat á la pena capital. Donchs be, comensan aytals criminalistas a examinar detingudament el crani, el cervell, l'organisme enter del delinquent en questió, observanhi tals y quals anomalías; buscan antecedents hereditaris y saben qu'el seu pare fou un alcohólich habitual que va cometre varios crims, que sa mare era una prostituta, qu'els seus germans foren tots delinquents més o menys perillosos, qu'entre els seus llunyans antecesors s'hi troban molts epiléptichs, idiotas, alcohólichs ó criminals. ¿Qué dedueixen d'aquets datos? Qu'el delinquent estudiat ha heretat dels seus progenitors els vicis orgánichs que son el germ de la criminalitat, qu'ha sigut criminal car no podia esser honrat, qu'ha obrat sempre arrossegat per una forsa fatal irresistible y que no s'ha esmenat perque era incapás de educarse.

Ara bé l'analítich sociólech utilisaria el mateix método tan preconisat pels anthropólechs, estudiaria al propi delinquent prescindint d'observacions anatómicas y fixantse tan sols en l'ambient en que s'ha desenvolupat l'esmentat criminal y sabria, que durant sa infantesa ningú li ha parlat jamay de Deu, de justicia, de virtut, qu'en cambi se l'ha iniciat desde els seus primers anys en els secrets de tots els vicis, qu'els seus mateixos pares li han donat potser las primeras llisons del crim, obligantlo á servir d'instrument en els delictes qu'ells han comés, que no ha sabut may lo qu'era una paraula de carinyo, d'amor, ja que tan sols ha conegut els cástichs y las amenassas; en una paraula, que aquesta hermosa edat en la qu'es forma el cor del home, s'ha desenvolupat en un ambient prenyat de vicis y de crims. Sabria ademés qu'aquest noy tan perniciosament educat fou detingut y recluit en un d'aquests establiments a n'els que la societat dona el pompós calificatiu d'*establiments correccionals*, pero que de fet son gayrebé sempre, escolas en las quals es cursan totas las asignaturas que componen la carrera del crim, y qu'allavors resultá, qu'á n'els gravísims defectes de sa primera educació, va afegirhi el noy observat, els vicis qu'adquirí á la presó mercés á son contacte ab criminals de professió. Finalment, quan aytal delinquent fou posat en llibertat no va trobar pas una entitat protectora que li allargués la má; y com que per altre part, no podia confiar en sos esforços individuals, car desconexia totas las professions y oficis, desde el moment en qu'es vejé obligat a lluytar per l'existencia va recordarse de l'única professió qu'havia aprés en el sí de la societat a que l'havían condenat a viure, en un principi sos pares y la Justicia humana mes tart, y va reincidí en la vida del crim. Y deduirá aytal sociólech com a consecuencia de son estudi, qu'el delinquent observat *heretá* de sos pares el germ de la criminalitat, que ha sigut delin-

quent perquè s'ha vist arrossegat al crim d'una manera *poch menys* que fatal; es a dir, deduiria aparentment de son anàlisis la mateixa conclusió que formula l'escola anthropològica, mes diferiria en el fondo d'aquesta, car lluny de fer radicar els vicis generadors de la delinquencia en l'organisme del individu, els atribuiria á sa voluntat malejada per determinats vicis socials que com la mala educació, la falta de sentiments religiosos, l'ignorancia, la miseria y altres semblants l'han atrofiada impeditli son desenrotllament normal; oposaria per tant al fatalisme anthropologista l'esperansa correccional, car si els defectes orgánichs no tenen remey, las enfermetats del esprit son susceptibles d'esmena y fins de curació complerta.

Y en realitat l'educació, els sentiments religiosos, la miseria, l'ignorancia, l'imitació, l'alcoholisme, son els factors que exerceixen grandísima influencia en las determinacions volitives del individu; de 100 homes—ha dit Locke—n'hi han 90 que son bons ó dolents segons l'educació qu'han rebut. El mateix Lombroso confessa en sa estadística biográfica del establiment d'Elmira, que tan sols d'un 8 per 100 dels reclusos pot dirse ab realitat qu'han rebut una bona educació en el sí de sas familias y un altre escriptor que no deu titllarse de sospitós en aquesta materia, Mr. Albert Fouillé, regoneix qu'entre els joves detinguts en las presons de París tan sols s'en trova un 2 per 100 qu'hagin sortit de escolas religiosas.

Lo expressat referent a la criminalitat te general aplicació als demás aspectes baix els quals se planteja el problema de la herencia psicológica. Res te de particular ni de estrany qu'els fills adoptin ab molta frecuencia las profesions y oficis qu'els han inculcat desde sos primers anys els seus propis pares; d'aquets datos realment certs no pot deduirse llogicament la lley de la herencia psicológica fatal, la transmissió necessaria de las facultats animicas; perquè fos llógica la consecuencia haurían d'haber practicat els anthropólechs las sevas experiencias separant als fills dels savis, dels artistas y dels criminals, del ambient qu'els rodeja desde sos primers anys; y fins avuy las pocas experiencias que s'han practicat en aquest sentit provan precisament tot lo contrari; bon exemple d'aixó son els establiments penitenciaris verdaderament correccionals pels joves delinqüents y els pochi asils de patronat qu'existeixen destinats a noys viciosos y abandonats.

En va sostindrà l'espiritualisme exagerat que la causa única del bé y del mal es trova *exclusivament* en la voluntat humana y s'empenyarà en que de la inteligencia y de la voluntat son fruyt exclusiu els genis y els criminals; molt més en vá; defensará l'anthropologisme que las diferencias existents entre els sers son consecuencia de lleys atavicas o hereditarias, de l'harmonia o falta d'harmonia del organisme humá, y en vá analizará els characters anatómichs y biológichs dels individus per deduir sa genialitat o sa criminalitat, que lo cert y lo probat es que la virtut, la ciencia, l'art, el vici, son inexplicables moltes vegadas si's prescindeix en absolut d'un factor importantíssim que domina quasi per complert a l'home sens qu'aquest pugui subjectarlo, que

l'enfonza o l'enlayra, el fá un ser avorrible o digne d'admiració, el condueix al patibul' o li aixeca monuments, factor qué califiquen alguns d'ambient social, qu'altres confonen ab la sort o la fortuna, mes quin ver concepte pot resumirse en aquesta frase «la forsa de las circunstancias».

L'escola anthropològica lyonesa qu'es certament mes llògica en sas conclusions que l'italiana, car fuig de las exageracions d'aquesta, ho ha confesat per boca del seu capitost. Al demanar els membres assistents al Congrès penitenciari de Roma al Dr. Lacassagne una frase que resumís las sevas ideas referents a la ciencia que motivá aytal Congrès, varen obtenir la següent contestació: «à notre époque la justice flétrit, la prison corrompt et les sociétés ont les criminels qu'elles meritent.»

LLORENS MARÍA ALIER

Barcelona 21 f. de 1903.

Crisis internacional

Variant de manera continuada las cualitats y necessitats dels pobles, deuría també transformarse continuament la llur organisació política. Desgraciadament aixó no succeeix; quan una fórmula política ha sigut consagrada per la realitat, se petrifica per rutina, per inercia, per inconciencia dels pobles, y arriba a convertirse en una fórmula tiránica. La inercia té un poder colossal; té dintre de la mecànica—física y social—un poder comparable ab el de la herencia fisiològica; sols per inercia jauhen molts pobles en un estat de violencia. Per aixó creyém en la necessitat de contínues perturbacions en las organisacions establertes, en la conveniencia de esforços y moviments que, encare que no's dirigixin a una fórmula més conformada ab la realitat, servixin, al menys, pera pertorbar l'estat de rutina, pera neutralisar aquest poder colossal del moviment adquirit. Diém aixó apropòsit dels sucesos ocorreguts ultimament al Marroch. La lluita del esperit fanàtic y del esperit extrangerista al Imperi vehí, ha portat la temensa de complicacions profundas de que serían teatre algunas nacions mediterràneas. Domina la por de lo desconegut, la por de que una crisis internacional vingui a pertorbar l'estat actual d'equilibri y a ensorrar organisacions y institucions que sols se mantenen en equilibri inestable y, precisament, aquestas organisacions y institucions son las que's perpetuan per inercia; tothom reconeix que en molts pobles de vora el Mediterrani l'organisació política actual, consecuencia de cualitats y necessitats pretéritas, es ara un estat fictici, un estat anti-natural; y la pertorbació de lo existent, fos el que fos el resultat de la crisis, portaría en últim terme una fórmula mes apropiada ab la manera de ser de la realitat

actual. Convé la crisis, com convé la tempesta que resol l'estat de violència de la electricitat atmosférica. Devém doncs, no temer, sino desitjar la crisis internacional.

* * *

Y no solsament per l'acció pertorbadora es convenient aquesta crisis. Els organismes malalts son incapassos, molts cops, de reaccionar per sí mateixos, necessitan una excitació punyenta, necessitan una crisis pera despertar las energías latents, ó pera portar la mort, si la mort es ja inevitable. Tant en l'un cas com en l'altre la crisis es convenient y fins necessaria. El nostre poble — així ho sentim dir cada día — es prou fort pera la vida. Més, som covarts. Patím a l'inquietut de lo desconegut, ens falta valor veritable: «¡Ah! ¿Y els dolors de la crisis? — sanch vessada, riquesa destruída — ¡Potser es bona la tempesta, més el llamp trosseja y mata!» Y els petits perjudicis del moment ens espantan y ens impidexen la clara concepció de las altas conveniencias trascendentals. Som covarts; ens espanta la lluita com ens espanta l'oposició, la contradicció, l'obstacle. Y sols per la lluita, la contradicció, l'obstacle — diuhen els filosops — pot elevarse y dignificarse la vida, aixís dels individus com de las nacionalitats. Som covarts. Els venezolans, per exemple, s'espantan del conflicte actual y, precisament, aquest conflicte ha de resultar beneficiós no sols pera Venezuela sinó també pera Inglaterra y Alemania y pera els Estats Units. Altres crisis més fondas han donat aquest mateix resultat; els exemples se pluralisan en l'Historia: Alemania, a las acaballas del segle XVIII estava reduída a un estat miserable de postració, millor dit, d'abjecció, com reconexen els historiayres alemanys, y justament per las invasions napoleónicas, per una serie de terribles desfetas, vingué la reacció que havia de portar una Alemania noble y poderosa; tothom coneix l'estat de lamentable decadencia en que's trobava l'Imperi francès en temps de Napoleón III. Vingué la desfeta de la guerra del any 70, que va ferir el cor mateix de Fransa, fou firmada una pau deshonorosa, Bismarck creya la Fransa definitivament anorreada. Y del cataclisme va exirne una Fransa forta y rica.

* * *

¿Y a Espanya?

Espanya va ser vensuda en la guerra ab Cuba y els Estats Units, es a dir, en una guerra colonial; no va arribar a cónmoures y no va reaccionar. Si una invasió yankee hagués ferit el cor d'Espanya, potser haguera despertat del ensopiment secular pera donarse a la vida. Doncs encare que la ferida va ser tant sols superficial, hi ha molts espanyols que creuen en l'utilitat d'aquella derrota. Certament, va predominar al crit de «¡regeneración!» un baladreig estéril; mes alguns esperits superiors se tancaren en ells mateixos y compregueren la situació real, s'enderrocaren molts fabulositats

puerils de l'Espanya alucinada (*la nació més rica del mon, els soldats més valents del mon, las donas més guapas del mon, etc.*) va apareixer la noble tentativa de l'Unió Nacional, y—axó va ser la principal utilitat de la derrota—varen axecar hermosa volada els ideals autonomistas.

* * *

Lo exposat ens demostra la conveniència de la crisi internacional, per sa acció pertorbadora y com excitant de reacció, pera las nacions malaltas y somortas. Per la crisi, precisant més, per l'invasió estrangera—vensuda o vencedora la nació, axó es secundari—o reacciona y's desperta en ella la vida, o cau definitivament vensuda y sota la dominació estrangera. Axó últim sols pot ocorrer quan la nació estava ja, en realitat, morta y alashoras la dominació estrangera es pera ella un benefici, no una tiranía: Si un individuo está, per exemple, neuroasténic, incapás de la vida de relació, es natural qu'estigui sota la dominació d'un individuo sá; mentres un pare domina intel·lectualment a un fill seu, es natural qu'aquest l'obeheixi. La violència está en voler que la dominació segueixi de dret quant no existeix de fet, que perduri per inercia.

Y nosaltres, especialment, devém no temer, sinó desitjar la crisi internacional.

JOSEPH E. ORS ROVIRA.

Lo trevall (*)

(Continuació)

6. Aquestas separacions y sas lleys, las estudiarem solzament entre'ls homes de energia, que, ja trevallin, ja's diverteixin, posan sa forsa en son trevall, o la posan en llur joch; els homes que de plé entran en el mot «trevalladors», d'un costat o de l'altre, sense, o al plena intenció. Aquestas distincions o separacions, poden reduirse a quatre:

- 1.ª Entre'ls que trevallen y'ls que's diverteixen.
- 2.ª Entre'ls que produeixen els elements necessaris a la vida y els que'ls consumeixen.
- 3.ª Entre'ls que trevallen de cap y els que trevallen de mans.
- 4.ª Entre aquells quin trevall es distingit, intel·ligent, y aquells que l'tenen tonto, poch distingit.

Pera ajudar a la memoria, sentém qu'aném a examinar els següents punts.

- 1.er El trevall y'l joch.
- 2.^{on} La producció y'l consum.
- 3.er El cap y las mans.
- 4.^{rt} La sabiduría y la tontería.

(*) Aquestas planas son la traducció d'una conferencia feta per J. Ruskin a un Institut d'obriers d'un barri de Londres, que's trova avuy publicada en el volum titulat *The Crown of wild Olive*, junt ab altres conferencias.

7. I.—En primer lloch, examiném las distincions entre las classes que trevallen y las classes que jugan. Com es just, entenemnos primer sobre las paraulas «trevall» y «joch», avans de passar endevant. Donchs bé; en general, sens vanas susceptibilitats de definició, però usant las paraulas simplement, el joch es un exercici del cós o del esperit, destinat a divertirnos sens fi especial; el trevall, es una cosa feta per que deu existir ab un objecte especial. Vosaltres juguéu, jo suposo, al cricket. No importa quant vos hi dediquéu; aixó vos diverteix y no'n treyéu altre cosa qu'una distracció. Si'l practiquéu com una qüestió d'higiene, per exercici, constituirá sempre un trevall. De manera, que tot lo que fém sens altre objecte que divertirnos, constitueix el joch, «la cosa que diverteix» y no la que serveix. El joch pot ser útil en un sentit secundari (y rés no es en efecte més útil ni necessari), pero pera ser tal, es precís que sigui espontani.

8. Preguntemnos donchs en conjunt, a quinas menas de jochs las classes que's diverteixen a Inglaterra, consagran llur existencia. El primer dels jochs inglesos, es el fer diner. Es un joch que tot ho devora, y al que nosaltres hi cayém més sovint que al foot-ball, o que a tot altre sport violent; y aixó, absolutament sense cap fi; cap dels que's fican de tot cor en aytal joch, saben perque hi intervenen. Preguntéu a un que guanyi molt diner, com pensa emplearlo; may en sab rés. No ho fa pas per emplearlo en qualsevol cosa, el guanya solsament pera poderlo guanyar. «Que'n fareu de lo qu'haveu juntat?», preguntareu vosaltres. «Donchs bé, n'acapararé més» vos respondrá. De la mateixa manera al cricket, augmentará el número de *runs*. Els *runs* no serveixen pera rés; pero tot el joch consisteix en ténirne més que'ls altres. Y el diner no serveix pera rés; y en ténirne més que'ls altres consisteix el joch. Aixís aquesta gran ciutat, Londres,—munt de fàbricas, exhalant veneno per sos poros—vos figuréu qu'es una ciutat de trevall? Ah! no ho es ni en son darrer carrer! Es una gran ciutat de joch, de mesquí joch, de joch implacable, sempre de joch. Es el terreno de cricket de Lord (1) menys l'herbám: una inmensa taula de billar sens panyo, ab bossas fondas com l'insondable abím; pero al capdevall rés més qu'un billar.

9. Heus aquí el primer dels jochs inglesos: jugar ab fitxas (2). Difereix dels altres, en que sembla produír sempre diner, en tant que'ls demás son sempre costosos. Pero no'n produeix pás sempre de diners. Es molt diferent el *guanyar* diner, del *ferne*: un'altra cosa'l ferlo passar de la butxaca del vehí a la nostra, que l'omplenar l'una y l'altra.

10. Venen desseguit entre nostres grans jochs inglesos, la cassa, corrent y a trets, extremadament costosa. No ensajaré fer el compte de lo que anyalment ens costa en terras, caballs, guardas, lleys, y en efectes desmoralisadors sobre nosaltres mateixos, nostres fills, y nostre personal. Remarquéu solsament que fora l'exercici, no es simplement inútil, sino mortal a tot aquell que'l toca. Las carreras de caballs, 'ns valen las nombrosas varietats de lo que las classes altas anomenan el «joch» en oposició als altres, es a dir al del diner; y la cassa, 'ns val aquesta maravillosa repartició del jás y del covert,

(1) El terreno de cricket del que un cert M. Lord, en fou propietari. Es allá ahont se jugan els partits mes grans, devant d'un públich inmens.

(2) *Playing at counters*. Segons l'orador, les pessas d'or per las que's juga per exemple en la Borsa, no tenen pas mes valor pel que guanya, que sensillas fitxas, com las que serveixen d'il·lusió passatjera als infants, quan els serveixen en llur joch.

entre l'home y la bestia, que'ns permet estar com el gall silvestre a tantas parellas per acre; de l'home y la dona a tantas per cofurna. Jo'm pregunto sovint lo que'ls arquitectes y agrimensors celestials—els arquitectes celestials que edificaren las residencias d'allá dalt, y'ls agrimensors qu'han midat la gran ciutat quadrangular ab llurs midas d'or (1),—jo'm pregunto, lo que pensan o lo que's pot suposar que pensan de la distribució del sol en nostre país (2)?

11. Al costat del joch de la cassa pels senyors, tenim de posarhi'l de la *toilette* per las senyoras. Aquet no es pas el menys car dels plahers. Voldria poguervos dir lo que anyalment costa aquest «joch» a Inglaterra, França y Rusia. Però es un joch bonich, que jo aprovo entre certs límits; es més, no veig que s'hi jugui tant encare com jo voldria. A vosaltres, senyoras, vos plau dirigir la moda: dirigiula ab tot vostre poder, completament, fins al capdevall. Vestiuvos ab gust, vestiu als altres ab gust. Feu desde un principi, las modas pels pobres; arregleulos a n'aquestos, y no vos faréu més que favor a vosaltres mateixas, d'una manera que no havéu encara pensat. Las modas que havéu estés entre vostres pagesos, no son pas del tot bonicas; las armillas son talladas massa irregulars, o com diu Chaucer, «talladas del tot» contra la gentilesa; y'l vent passa massa lliurement a son través.

12. Molts altres jochs hi han bastant extravagants, com podria citarvos si'l temps no'm faltés.

Es juga ab la literatura y's juga ab l'art: duas cosas ben diferentas, pero no tinch pás temps pera parlarne. Passém al més gran de tots—el joch dels jochs,—el gran joch dels senyors, aquell que plau més a las damas véurels'hi jugar, el joch de la guerra. Aquest joch, omple la imaginació, habillantshi més ricament que pera'ls altres. Pera anarhi,'s vesteixen no solzament d'escarlata y porpra, com per la cassa, sino d'or, ab tota mena de colors llampants; segurament fora millor pera bätres el color grís y la ausencia de plomas, però per la comuna avinensa entre totas las nacions, s'ha decidit que s'hi deu concorrer ab bona vestimenta. Y además, las massas y las bolas, son molt caras; las massas inglesas y francesas, ab las bolas y *wickets* (3) fins las que no'ns serveixen, costan per exemple, uns quinze millions de lliuras esterlinas cada any en cada nació, y tot això,'s paga com ja sabém, ab el trevall pesat de'l obrer llaurador y del forner. ¡Joch costós! sens parlar de llurs consecuencias, de las que per are no'n diré rés. El sol cost immediat de tots aquestos jochs, es lo que vos prego qu'examinéu. Tot aixó,'s paga en alguna part ab trevall mortal, com ho sabeu molt bé algúns d'entre nosaltres. El diamanter, qual vista s'anula sobre llurs pedras, el tallador quinas mans cauen sobre la tela, el forjaire quina bufera s'acaba devant son forn—aquests saben lo que's el trevall, aquets que tenen tot el trevall y gens de joch,—a menos que fassin com la gent d'allá dalt en el país del Nort, que s'entretén jugant ab son llenguatge quan ha de fer llit. Aqueix es un bell exemple de variació dialectal, pels filólechs, aquest mot que cambía de sentit segons

(1) Alusió al Apocalipsis, passatge XXI, 15, y d'Ezequiel.

(2) Ja he tractat d'aixó en *Fors Clavigera*, mars 1873, però no he exposat encara, com se deu, l'altre aspecte de la qüestió, ni tampoch he insistit sobre'l valor del sol no conreuat desde'l punt de vista de la salut corporal y intelectual de la nació.

(3) En el joch del *cricket*, aqueix terme designa las tres estacas alineadas, per las bolas, que's tractan de defensar ab llur *bat*, contra la bola del camp enemich.

se trovi el país del negre Birmingham, o ab del roig y negre, Bade. Sí, gentils homes y gentils damas d'Inglaterra, que perque que «un sol moment sense goig, es una miseria massa grossa per la feblesa humana», heus aquí a que havéu reduit el sentit del mot «joch» en el cor de nostre «Merry England» Divertiuvos, pero hi han malhaurats infants ben tristos en las planas, que certament no poden dirvos, «nosaltres hem tocat per vosaltres, y no havéu volgut dansar», pero que eternament vos dirán: «hem estat afligits al devant vostre, y no havém pás plorat.» (1)

13. Aquesta es donchs, la primera diferencia entre las clases «superiors» y las «inferiors»; y per cert que no es pas gens necessaria; dich més, temps a venir, deu esser abolida per totes las personas honradas. Els homes, apendrán que una existencia de joch, alimentada per la sanch d'altras criaturas, es bona pels animals inferiors y medusas, pero no per las personas; que no's pot ennoblir ni santificar els dias o la vida, no produint rés de bó; que la millor pregària per comensar el jorn, es el demanar l'aprofitament dels moments tots, y que las millors gracias avans del sopar, son la consciencia d'haver ben guanyat el dinar. Y quan haurém comensat a assimilarnos aquest primer mot de Cristianisme, y deixarém de traduhir el rigor de las paraulas «Fills, anéu a trevallar avuy una vinya» per las de «Nen, vé a jugar avuy a una vinya», allavors tots serém trevalladors d'un costat o de l'altre, y'ns haurém al menys oblidat d'una part de la distinció entre «superior» e «inferior».

14. II.—Passém a la segona diferencia entre rics y pobres: entre'l Rich y Llätzer,—diferencia que jo crech's fá sentir més rudament en nostres días, que en altre qualsevol época del mon pagá o cristiá. Examiném per exemple lo que'l humor especial d'un diari com el *Morning Post*, suposa de luxu delicat entre'ls rics; y després llegíu aqueix extret prés al atzar de sas columnas:

«Ahir a las 8 del matí, una dona que passava aprop d'un pilot d'escombrerías en el carrer empedrat que uneix el nou assil de Shadwell Gap, Wigh Street, Sadwell, senyalá a un agent de policia, un home que semblava assegut en el pilot, y qu'ella temía no fós mort. Los temors eran massa fundats. Es reconegué que'l malhaurat home, feya ja varias horas qu'havía mort; el fret y la humitat, n'havían estat las causas; la pluja, havia caigut sobre d'ell durant tota la nit. El difunt era drapaire, trovantse en el més alt grau de miseria, vestit de retalls, el ventrell vuit. Els agents l'havían tret moltas vegadas del mitj del carrer, entre la posta y sortida del sol, dihentli qu'anés a casa seva. Pera já, escullí el lloch més solitari; se trovaren en ses butxacas, una pessa de deu sous, y alguns ossos. Tenía entre 50 y 60 anys. L'inspector Roberts, de la divisió K., ha donat ordre d'obrir una informació pera identificar la personalitat del difunt si es possible.»
Morning Post, 25 Novembre, 1864.

(Seguirá)

(1) Alusió a un pasatge de Sant Lluch, VII, 32.

(Trad. per J. M.)

J. RUSKIN.

Vida

*El dia es trist; el vent plora que plora,
la pluja ompla'l balcó y el lluny s'entela;
tot està trist, molt trist... sols ella canta.
Canta y somriu... seguida vora'ls vidres,
un bolquer a una ma, l'altre ab l'agulla,
canta y somriu a un cel tot esperansa,
a un horitzó tot sol, tot alegria,
somia a un nou Siegfried, en sas entranyas
per l'amor engendrat, divina joya
qu'esclatarà de sopte entre sos brassos
del misteri surgint, quan l'hora en sigui...
y ja se'l veu... ja'l sent... ja se li acosta...
y somia... somia, quan tot d'una
una punyida cruel li trenca el somni...
tota s'afina... ni color als llavis...
quina angunia... però es ell... ell que li crida
afányat, cuyta... que s'acosta l'hora...
afányat, cuyta... que vull sê a la Vida...*

*Y olvidant somnis y dolors y angoimas,
donant els ultims punts, somriu y canta...
Y el dia es trist, el vent plora que plora
la pluja ompla'l balcó y el lluny s'entela.*

CLAUDI PLANAS Y FONT.

Práctiques religioses

Pera demanar salut

De aqueixa rama del Folk-lore, la mes poch cultivada sens dupte, ne vaig a inventariar les fórmules que s'usan en les comarques de Lleyda pera demanar al cel la curació de moltes infirmitats.

Desde'l segle XIII ensá, quan los lleydatans están postrats en lo llit del dolor, sia per la malaltía que's vulgue, se reclaman a la Mare de Deu de la Salut que fins als comensos del segle XVIII va venerarse en la parroquial iglesia de Sant Andreu, y avuy reb culte en la iglesia del *Peu del Romeu*. De copies de aqueixa Imatge, n'hi ha per tot Lleyda, y n'hi ha una de especial pera ser portada al quarto del malalt mentres dura la malaltía.

Per tot lo Plá de Urgell, quan una persona pateix una malaltía llarga, se va a buscar un dels mantells de la Mare de Deu de les Sogues de Bellvís, pera penjarlo en les parets del quarto del malalt, mes avans d'entregarlo, s'observa aquest cerimonial: nou donzelles y una viuda tenen de fer pregaries als peus de la Mare de Deu, al mateix temps que'l senyor Rector y'ls escolans desde dalt del chor, cantan los *goigs* de salut que comensau aixís:

Puig sou refugi sagrat
amparo segur y guía:
salut donauli María
al malalt que us ha invocat.

En les convalecencies, durant una novena's beu aygua de la fonteta de la dita Mare de Deu, tot dihent:

Aygua saludable de María,
entra a dins de la persona mía,
renta'l meu cos,
y anima la fé de l'ánima mía.

Aqueixa font raja del lloch ahont se va apareixe la Mare de Deu de les Sogues en lo Prat de Bellvís (25 Octubre 1190.)

Los que pateixen de mal de cap, se posan la mida de la Mare de Deu de la *Cabeza* de Utxafava, aixís anomenada per ser copia de la del mateix titol que's venera a Andujar (Jaén) de ahont va portarla a Urgell una senyora Duquesa en lo segle XVI.

Desde'l segle XV que la Mare de Deu de Carrassumada cura les febres als que la invocan, que son molts, y innumbrables los que hi van a donarli les gracies en sa capelleta de vora Torres de Segre.

Qui té mal d'ulls, acut a la misericordia de la Mare de Deu de Butsenit, que desde'l segle XIII dispensa mercés en la partida de Rufeá, a Lleyda. Lo capellá custodi de aquell antich santuari, guarda en una artística capseta de boix, ja de temps immemorial una pedreta blanca que's fa tocar sense cap mica de dolor als ulls malalts.

Quán entra una brossa al ull, s'acostuma dir aquestos versos pera lliurarse'n:

Una brossa tinch al ull
no la hi vey ni la hi vuy,
una gota de llet de la Verge María
si, que la hi vuy!

Quan surten aquells granets que solen sortir en la llengua, se diu la oració (!) que segueix, tres vegades, ab 3 Parenostres a la Santíssima Trinitat, mentres se cullen 7 fulles de l'herba ja anomenada del *mal de la boca*:

Herba nada, no es plantada,
la virtut que Deu t'ha dada,
si Deu te l'ha dada tota
cura lo mal de la boca
de... Fulano de Tal.

Aquesta oració supersticiosa, molt extesa, y algunes altres que s'en donan en aquest article, cauhen de plé en ser de les que'l Bisbe de Vich, Benet de Tocco, recomanava que's perseguissin, per la rahó de ser «oracions compostes per homens indoctes, que no saben lo que diuhen, ans les saben per traslació de sos antipassats, les quals son avans heretiques que catholiques, y coniuers...». A pesar de ser evidentíssim, y que'ls prelats y confessors les haurán combatudes, no se'n ha perdut encara la mena, puig trobo per tot arreu les anotades en lo tal document que copia l'Aguiló.

Una vegada vaig presenciar com una dona senyava unes angines ab molta parsimonia; ab tota la formalitat que'l cas requería li vaig demanar la fórmula que barbotejava, però se'm va girar tota irada dihentme: Deu me'n guard, veyas, se perdría tota la virtut! y no hi va haver manera. En cambi un'altra que coneix les meues aficions me'n ha donat una copia que tenía guardada en un devocionari, porque, aixó si, desgraciadament se té per cosa de gran eficacia.

Es un disbarat com una casa y diu aixís:

Aquesta planta que he plantat,
aixís may hagi pogut creixe;
per la virtut que Deu m'ha donat
no tota, valgam Deu,
y la Mare de Deu, y Deu
hi fassen mes que jo.—Amen.

Se senyan, se diu tres vegades y s'acompanya de tres Parenostres a la Santíssima Trinitat. La ignorancia del poble s'ampara en los Parenostres pera perpetuarla.

Quan algú pateix de mal de ventre, se busca qui sápigam la oració que'l cura:

Entre l'arch y la tina
hi ha'l Creador,
ab contento del ama
y no del senyor.
Pa florit, vi agrit
llit de boba
mal de ventre passa a fora

S'ha de dir tres vegades ab los corresponents Parenostres a la Santíssima Trinitat. Mes, aquesta recepta, té tradició explicativa de la seua suposada virtut, que a Termens y a Linyola, la he sentida contar aixís:

Quan nostre Senyor anava p'el mon, un día que se li va fer tart anant de camí, va trucar en una masía demanant aculliment. L'amo no va vindre bé en que se li donés hostatje y's va retirar malhumorat, pero la mestressa compadintse'n, li va ensenyar una cabaneta tocant á casa pera que s'hi guardés, y que ella ja li portaria alguna cosa.

Aquella cobertot venia a ser un quarto de mals endressos, y a mes estava plé de boba. La mestressa va portar sopar al pobre, lo menester no mes pera que no s'esbahís, pá florit y vi agrós, protestant de que no li havia guardat rés del seu sopar porque no ho conegués l'amo.

Lo pobret no's va queixar. Per allá a la mitja nit, al amo, li va venir una tan forta revencillada de mal de ventre que no hi havia medi de ferl-hi minvar. La dona va pensar en lo pobre que havia allotjat y li va anar a preguntar si per sort sabria algun remey pera curar lo mal de ventre.

Allavors Nostre Senyor, diu que va formular aytal oració aludint al hostatje que se li havia ofert. La dona's va monegar los llavis donantse per entesa, va pujar ahont era'l seu marit y ja'l va trovar aliviat. S'ho van enrahonar, y compadintse del pobret lo van anar a buscar... pero ja era fora. Y's compta que desde allavors sempre mes aquella familia va socorre als pobres ab ma pródiga.

Los casats que volen alcansar successió, sense la Mare de Deu de Nuria's reclaman a la de la Junquera que's venera en la iglesia parroquial de la Pobla de Ciervols; no se sab desde quant, puig l'única data que's trova en la llur historia es la de 1611, any en que se li va edificar una capella. Los gois que se li cantan parlan de que las casadas

... per vostra intercessió
alcansan successió... etz.

Pera que no's perdi'l fruyt de benedicció una vegada concebut, les dones, sense la Cinta Santa de Tortosa, saben que les cintes o mides de la llargaria de la Mare de Deu de Llimiana y del Claustre, y la Cinta de Terra Santa, son també poderosos auxiliis.

La de Llimiana se la posan dihent 9 Salves cada día fins que arriba'l part y que va molt bé, ho dirian les moltes dones que se'n han gaudit y ho diu aquesta estrofa dels goigs:

A les prenyades la Cinta
dona gracia singular
per arriuar a lograr
lo fruyt que portan en cinta.

La de la Mare de Deu del Claustre que's venera en lo Reyal Monestir de Vallbona de les Monjes, es també molt solicitada. Me deya la R. M. Abadessa en una carta que la Imatge es del segle XII y que «en quant a les cintes de les senyores, es de un modo especial y extraordinari lo que obre la Verge Santissima, ab totes les que la invocan y's posen dita mida; havent obrat prodigis admirables lliurant de la mort a les sues devotes en casos molt apurats.»

Les de Terra Santa son de 8 palms, que es tant com té la columna que Santa Elena

va fer alsar en lo lloch ahont la Mare de Deu va rebre la embaixada del Arcangel Sant Gabriel (1).

Pera l'hora del part, hi há dones que reclaman á la Mare de Deu del Campanar de Valencia, encenentli ciris devant de la estampa.

A Cubells, que's venera la Mare de Deu del Castell en lo mateix que tenían los alarbs, en cassos apurats s'encén una llantia a la Verge que ja no crema sino en los mal-parts.

A Lleyda hi ha gran devoció a la Mare de Deu de l'Arcada existent desde'l temps de Berenguer IV; quan una dona sofreix los dolors del part se li fan cremar ciris. Son moltes les gracies alcansades y ja ho pregonan los goigs:

Si les dones que pareixen
vos claman en sa aflicció
pera ses penes violentes
troban també protecció... etz.

Y per les estrofes dels goigs populars deduhiríam també la eficacia de altres Verges en semblats cassos si no ho sabessim per fama.

De la mare de Deu del Plá, de Artesa de Segre:

Lo part es sempre ditxós
si la prenyada vos clama,
que vostre auxili amorós
no falta a qui vos demana... etz.

Y de la de Llimiana:

Invocantos exprimenta
la dona que va de part
que may lo remey ve tart
en lo mal que l'atormenta;
Vos li llevau los dolors
e ix del perill ufana.

També en los de la Mare de Deu de l'Horta de Ibars de Urgell hi ha una estrofa que comensa:

Socorreu a les parteres
que us reclaman de bon grat...

prova irrecusable dels molts favors que aqueixa Imatge dispensa a les devotes que van a buscar un dels seus mantells, y'l posan demunt del llit mentres dura'l part.

Les Roses de Jericó son també molt buscades en los parts perillosos. Compta la tradició que aqueixes Roses que la Botánica classifica en la familia de les anastátiques, van naixe en les Riberes del Jordá de unes gotes de llet de la Mare de Deu. En virtud de aixó s'obren la nit de Nadal y en los parts de les devotes de la Verge. Lo P. Fr. Antón del Castillo en un'obra impresa á Barcelona l'any 1655, donant compte de les impresions que va anotar de sa estada á la Terra Santa, parla de lo remeyeres que son les Roses de Jericó, ab aquestes justes y clares paraules: « cuando una mujer está de parto, puesta la

(1) Les de aquesta devoció y altres notes marianes que van en aquest article, se comptan ab mes luxu de detalls en la meua obreta *Culte popular a la Mare de Deu*, próxima a publicarse.

Rosa en el agua delante de la mujer, que lo esté mirando, luego que la Rosa se comienza á abrir y estender sus ramas, la mujer se comienza también á disponer para el parto, y se le abren las carnes, y pare con menos dolores y con menos peligro de morir...» Aixó se sab y's practica per tot l'Urgell, puig no faltan Roses que quasi tots los peregrins las portan. A mes ne parlan los autors de viatjes a Terra Santa.

Les dones que críen, si la llet se'ls estronca o se'ls pert, com se acostuma dir, se reclaman a la Mare de Deu de la Llet de Sarroca resantli un'Ave María o Salve. Però les que poden pendre llet de la Mare de Deu, ja's crehuen curades, porque's diu que prové de la cova de Betlém ahont se va amagar la Verge mentres Sant Joseph feya la provisió de queviures pera empendre lo viatge a Egipte. Al saber la amenassa del Rey Herodes, se va espantar tant la Mare de Deu, que se li van assecar los pits, mes li va retornar la llet mentres estava en la cova, y cayentn'hi unes gotes tota la terra que hi había al sól de la cova's va tornar blanca. Aqueixa terra blanca que s'anomena *llet de la Mare de Deu*, la prenen desfeta en vi ranci o caldo les dides que tenen poca llet. Jo n'he vist y he sentit envantar los seus bons resultats a dones que s'en han pogut gaudir.

Pera curarse'ls talls y cops de matxucació, se diu aquesta fórmula mentres se senya'l mal y's diuhen los 3 Parenostres indispensables:

Cop fet,
Cop dat,
sigue tant prompte curat
com la llaga de Cristo
Crucificat.

Pera fer desapareixe'ls brians se fá ús del següent conjur acomponyantlo dels Parenostres de sempre:

Briá mal caballé,
mala fí poguessis fé,
tú ben fart, jo ben dejú,
mala fí poguessis fer tú.

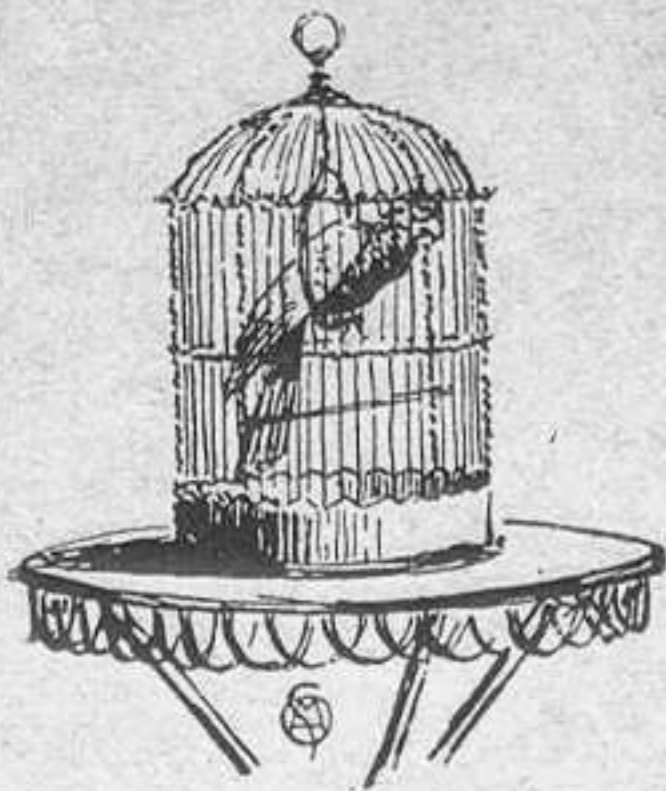
Etz. etz. Ab les que quedan apuntades, se demostra clarament la importancia que té aqueixa secció del folk-lore, puig si de un sol indret de Catalunya, y no gayre gran, he recullit aquestes, fá pensar en la riquesa que resultaría de arreplegar tot lo folk-lore si milar de les altres comarques ab les variants corresponents a cada encontrada.

VALERI SERRA Y BOLDÚ.

Bellpuig 15 de Febrer 1903.

Quinta d'Arrabal

Fatxada

*Devant la paret blanca de la casa
hi ha testos plens d'hortensias.
En una pulcra y resplendent gavia
salta una cadenera.
Tot és net y endressat; se va á la casa
pel caminal d'arena.
Una olor de bugada y de dissabte
tot el jardí atravessa.
Y aprop del finestró, fa confituras
una cuynera vella.*

Saleta de piano

*Unas mans rojas sobre un piano
Bata mitj blanca. Vals convulsiu.
Obra d'eximis santideguixis,
Wagner s'irrita,—Mozart somriu.*

Cel-obert

*Ensopiment.
Rè viu. Rè s'mou.
A dalt el cel.
A baix el pou.
Gemega la corriola
y baixa una galleda tota sola
sonorament, alegrament,
fressejadora*

*fins capbussarse ab delitós platxeri;
y puja lentament
del Pou, del gran Misteri,
plena, pesant, conservadora
conscient de l'alta posició
de refrescà el meló.*

*Quan es a dalt la treu un bras
gras.*

Mitjdia.—Canta un gall.

*Las parets blanques y estretas
enlluhernan al mirar;*

*una llarga
canyeria
de metall.*

*Pou insondable,
cel de satí,
serens, inmòvils,
com el Destí.*

Terrat

*El terradet de la caseta
es el mes bell dels terradets;
allí la dolça burgeseta,
mira els estels ab ulls distrets.*

*Pensa conmosa la pobreta,
baixant els ulls, en uns versets
del drama aquell d'aquell poeta
que fan el jorn del panullets.*

*Al terradet de la caseta
hi es ella al vespre ab ulls distrets...*

*Al dematí hi ha roba neta
—els mocadors y els calсотets.*

Jardí

Geraniums sechs. Acacias malaltissas.

Tauletas de café.

*Cinch testos gotejants pintats de mangre
y un banch pintat de vert.*

*El bon home s'ha tret l'americana
sobre el migrat roser,
e inclina poch a poch demunt del llibre
son coll grós y lluhent.*

*"Viatjes per las selvas africanas"
oh Stanley! oh valents!...
Tropical, sobre un bech de regadora
un raig de sol lluheix.*

Menjador

*Sostre ab bestiolas y flors y fullas.
Parets ab cromos de march mesquí.
Un calendari. Del llum en penja
rosada bola de paper fí.*

*Dolsa burgesa carona ab pigas
llensa miradas a son cosí;
no fá molts días posá tendeta;
botons d'ermilla ven a desdà.*

*Y mentre els pares menjan la sopa
y el jardí embauma, femat d'ahí,
hi ha un dols idili sota la bola
sota la bola de paper fí.*

JOSEPH CARNER

Il·lustracions de R. Masó.

La mort del pastor

Lo vell Xep, lo pastor que gordava'l remat de cal Tresa de Pí, embolicat ab un capot y al demunt lo tapabocas, esclops als peus, barretina fins las orellas per quins costats li sortían els flochs de blanca cabellera y ab lo gayato al puny, després de senyarse y resar deu Aves Mariás a la Verge de Talló, va engegar un xiulet a la remada, que comensá a caminar al veurer que ho feya'l Xixu, el gos d'atura, pel camí de Bellver, després que'l Xep va fermar be la portalada pesanta de la masía.

Válgans Deu! quina jornada mes freda havia sigut la d'aquell dia! Lo torb xiulant com un endemoniat, de bon matí ja va fer destrosas a la montanya, després encar no content, va baixar a la plana y allí s'entretingué durant forsas horas en arremolinar la neu, y un cop arremolinada li feya donar a grans glops, voltas y més voltas, fins que l'estampava clavada a las cloteradas de las serras vehinas.

Molt será, deya'l Xep, que després d'una setmana de trámpol no vingan dias de bon sol. Y cuan cap al tart d'aquell dia va quedar en calma la plana de la Batllia, va decidir-se a sortir de la masía y arrencar cap a la montanya.

Lo cel gris, pesant demunt de las serraladas curullas de boyras, feya presentir l'amago d'una altra nevada y tanta uniformitat de grisor, donava aspecte de mort a aquella terra tan hermosa fins feya pochs dias.

Els camíns fangosos y enllotats, plens de fullám espargit, dificultavan lo caminar al remat del Xep, qui sort tenía de sos esclops. Lo continuat trepitg d'aquell bestiar, adormía al pastor que silenciós caminava a la ventura d'una més que probable nit de tempesta.

Al indret de las pampolinas de baborriu, va comensar a ferse fosch, y'l pastor allavors per guiar millor son remat, va posarse devant per menarlo pels camíns de Misarpí y Bor. Lo torrent de la Banera baixava dels indrets del Pandís bon xich crescut, y'l pastor seguit d'aquell aixám de ovelles, va preferir vorejarlo y enfilarse seguint la corrent, per las timbes relliscoses del Ingle, entafurantse pel mitg d'avellaners y pins.

Lo cel va ennegrirse poch a poch y solsament per las alturas de Maranges, una nuvolada blanquinosa, donava compte d'haverhi encar llum al mon. Lo vell Xep resava poch a poch y maquinalment seguía al Xixu, y rera d'ell venían las ovelles que sorollavan ab son trepitg la fullaca del bosch. Lo remat formava inmensa clapa blanca, y semblava matinera boyrada, qu'abrasés suaument el troç de montanya per hont pasava.

Lo pastor va arribar a la palancota de Riu Sech y deturantse a l'altre cantó, al costat d'unas argelagas, volgué veure si son remat havia minvat. Lo torb a aquellas alturas comensava a fer de las sevas, bufant ab pulmons de gegant y enviant rostos avall, carreus, tronchs, brancám y rocateras, envolquellanho tot ab neu congelada, que ab espurnas bofetejava'l rostre del vell pastor. Pacientment aquest, va esperar a que pasés tot lo remat aquella miserable palancota, y un cop ho hagueren fet las ovelles, va etjegar un codol a l'esquerra y aquell exércit, com avalanxa va empinarse per las inmensas

llosanas encar humidat per la neu, relliscant y aixecantse, esgarrapant sempre fins a dominar lo turó englebat de Magalls.

Quan fou allí, en Xep vegé venir la tempesta que ja s'abrahonava ab el Puigmal y a la feble llum d'un clap de nuvols, s'hauría endevinat que'l vell Xep, mormorava oracions per la sort del seu remat y de sa persona. Resava, y'l fret comensava a entumir sos membres may vensuts per tempestas ni nevascas.

Lo Pandís, aquell gegant que no abandonava la boyra en tot l'hivern, n'aguantava una d'espessa y ofegadora, qu'avansava a grans gambadas, saltant cingles, penyateras y concas abruptas, envers lo remat.

Deu dels Sants, quin topament va ser aquell! Las nuvoladas del Badí y las del Pandís varen trovarse y va alló ser lo preludi del terrabastall. Talment semblava qu'una munió de carros, rodolessin per aquellas timbes, esquerdantse y esbocinantse al rebatres per las penyaladas.

Els borrallons de neu groixuts com nogas, pareixían ganivets afilets que tallesin la cara, al ser empenyuts obliquament pel torb que'ls llensava ab furia enervadora, com si tingués ganas d'acabar ab els promontoris pirinenchs. Las llicoreyas esmicoladas, baixavan desfetas de las encerinyadas penyas, que desafiavan lo poder de la naturalesa, y ballavan sardanas rapidíssimas, ensemps que las argelagas y falgueras, abressadas unas ab altres cobertas de neu, rodolavan un cop arrencadas montanya avall, al compás dels sinistres brámuls de la turbonada que volía esborrar las dents de l'escarpada serra cadinenca, fentli estruir talls y concas may romiadas.

Al sentir la forsa del vent, las porugas ovellas s'arrambaren en torn de la boyrosa figura del Xep, y'l Xixu, veyent aquellas batzegadas que'l vent fret a no poguer més produhía en els objectes del entorn, lladrava llastimosament.

A poch lo rocatám montanyench comensá a esberlarse, y relliscant per las rodaleras, las massas graníticas ab velocitat espantosa y furia jamay vista, s'abrahonavan ab tot y ho empenyían per arribar més aviat unes que altres, als llochs encinglats, des d'hont prenián branzida per llensarse ab insolencia sense temer rés, a la buydor del espay y tenir lo plaher d'esmicolarse a la profunditat de la vall, després de aixecar columnas d'aygua al rompre las congestas apilonadas al fons del torrent, amagant sas ayguas. Y aquells rocaters sinistres que portavan encar en sas periferias las mostras de cent mil tempestas, aquella nit d'hivern, com febles bolas de paper, no podían resistir la forsa del torb malehit, y ab resistencia gegantina, eran vensuts, eran aixecats de sos llits de roca y tombats concas avall, aixafant liquens, gencianas, regalesias y sálíchs, arrosegant ab ells las ovellas desgraciadas, que rodavan estimbadas aixecant a son pas petits nuvols de neu, unas mortas, altres feridas regalant sang, y altres ben vivas llensant ab esglay del Xep, febles bels que'l torb confonía sacrilegament.

Lo pobre Xep veyá aquell terrabastall y esperava ab paciència d'héroe, com rey d'aquellas montanyas que devía caure forsosament vensut, l'hora de morir, tot arrupit agegut a terra, embolicat y arrapat fermament sota d'una colosal roca que l'amparava. No era la mort sinistre de sas ovellas que li preparava la Naturalesa al pobre Xep. Era la mort tranquila, víctima del fret intens que s'apoderava dels membres del Xep. Resavan sos llavis y ploravan sos ulls al recordar que també dos anys avans son fill Ton, en la

mateixa conca va sofrir una tamborinada igual a la que ell pasava, morint sens que ningú recullís sos últims sospirs. Resava, tot veyent pasar aquell pedregám de granit y basalt que semblava empenyut pel peu d'un titá. Va semblarli que la serra s'enfonsava, que s'aixatavan els pichs mes alts, que's pulverisaven lo Barlit, lo Puigmal, lo Pedrós y'l Perich y que'l xafavan y l'ofegavan tot tenint encar veu per resar una, una sola Ave María a la Verge de Talló.

Pobre Xep! Els trampols de vent y la rodolada de pedras, impedían que vegés la destrossa del remat, que esbocinat havia baixat rostolls avall, inmensament avall, deixant sols com a recort, rogenças clapas de sang en la blancor de la nevada.

Lo cel va aclarirse un xich pel cantó del Pandís y la nevada va calmá. Lo vell Xep de genolls, ab la barretina treta y deixant volejar sos cabells blanchs, més blanchs que la neu, resava tremolós, ert y tiesso, sense consciencia de lo que feya. Delirava pobre Xep! víctima de la glasada que agarrotava sos nervis y l'entumía. Somiava, mentres grossas llágrimas li espurnejavan dels ulls entelats, y li corrian rostres avall regant per última volta aquelles venerables arrugas.

Poch a poch com alzina serrada del tronch, va doblegarse y s'ajegué demunt d'unas marcidas argelagas.

Pobre Xep! moría en mitg de pahorosa soletat, moría gran y resignat, en mitg de la grandiositat de las montanyas qu'l rodejavan, moría després d'haver presenciat un de tans esforços de la naturalesa... moría encar barbotejant oracions.....

Lo sol l'endemá, mitg trencava las grisas boyras. El fret havia congelat la neu, y grans rocateras per l'inmens pla de Anyell, s'aguantavan en l'ayre en posició inestable, sostingudas per grosas congestas acrivilladas de pedregám. Al bell mitg d'una conca escombrada de neu per la forsa del torb, hi havia'l cos del vell Xep rígit de membres qu'havia mort a la matinada.

Una clapa que's diria ser neu, engarlandava sa testa, y lluhía a la claror del esmortuit sol com una aureola. Eran sos venerables cabells blanchs.

RAFEL GAY Y DE MONTELLÁ

EL PASTOR

A la senyoreta María Rusiñol

Astorat romangué el pobre pastor quant ve a devant ell aquella jove. No recordava haver-la vista mai en el poble, els diumenges. ¿Sería aquella la dama blanca de qui parlan les rondalles, la qui fada amb el mirar y roba pera sempre l'àlegria a'n els qu'un sol pich la veuen?... Més prest semblava la Verge, vestida de blanch y blau, y amb una mirada dolça com la mirada d'els sants o com els ulls d'una mare.—Embadalit la contemplá una estona, sense dir res, fins que la perdé de vista, amunt per la montanya.

Aquella nit el pastor no pogué dormir gens. Agegut, mirant la volta d'el cel y el pipelletjar de les estrelles, pensava amb ella; pensava amb aquells ulls qui com qu'haguessen llegit fins el fons de la seva ànima, pensava amb aquella boca sonrient y aquella trunyella negra qu'havien passat per devant ell com aparició divina, deixant-li dintre d'el cor com una font d'esperança y un raig de claror calenta... Y fins quant va sortir el sol entre resplandors de gloria, tancá els ulls per mirar endins, ahont tenia inexborrable l'imatge d'aquella jove més lluminosa per ell y més alegre que la claror de l'aubada y el despertar d'un nou día.

Tot l'estiu passá la jove, amb els seus pares, en el casal de la montanya—un casal antich y gran, com un castell.

A les nits, quant tot callava, lluhia encara, allà dalt, una llum qui resplandia demunt el poble ensopit, com una estrella de vida. Con un místich que s'acosta al sagrari, anava el pobre pastor totes les nits cap a'n aquella llum, sense fer renou, amagantse dins la fosca, com un lladre. Y amb el cor bategant d'emoció, escoltava la dolça veu de la jove, més pura y suau encara qu'el seu mirar, y més agradable a l'orella qu'el murmuri de les fonts y el refilar d'els aucells. Y la jove cantava una cançó trista, com recort d'el be perdut y crit d'ànima malalta, y semblava que sa veu acariciés la tristor, com companyona estimada, y les notes s'extenien, dins la quietut de la nit, com rosada de poesia, per la gran vall solitaria:

*El meu amor s'en es anat
l'ingrat!*

Comensava la tardor. Queien les fulles d'els arbres y vat-aquí qu'una nit aquella llum s'apagá y va tancar-se la casa.

El cel y tot s'enfosquí y va plorar...

Tot sol el pobre pastor se moria d'anyorança; anyorava aquella veu que l'hi entrava dins el cor com a cántich d'altre mon ple de promesas de gloria; anyorava la visió d'aquella jove delicada com una flor y gentil com una fada, anyorava aquell mirar que l'hi entrava al fons de l'ànima y aquella llum de l'altura qu'era estrella d'esperança.

Y llavors va comprende tota la tristor de la tonada que la jove del casal cantava les nits d'estiu:

*El meu amor s'en es anat
l'ingrat!*

FÉLIX ESCALAS.

EN L'ALBUM D'UNA

REYNA DE LA FESTA

*Un jorn la consagrades, sota el dosser reial,
la festa en que floreixen l'Amor y l'Ideal
amb un esclat de poesia;
la festa en que s'ajunten en fraternal unió
la llibertat, qui es filla d'el barbre Septentrió
y l'art serena d'el mig-día.*

*En aquell jorn, sibila d'un poble renascut,
la mística corona de l'alta joventut
vares cenyir al vell idioma;
y d'aquell sol qui eixía, gloriós, en el llevant,
duies el brot d'oliva, simbòlic y triomfant,
com a pacífica coloma.*

*Semblaves, lluminosa, la tendra Blancaflor,
despresa de les fulles miniaturades d'or
de l'antiquíssima rondalla;
y en els téus ulls, extàtic, mirantse, l'esperit
una halenada inmensa bevia d'infinít
pera confort en la batalla.*

*Oh musa pressentida! Volant cap a ponent,
atret vers tu y en somnis traspassa el pensament
la venerable mar llatina;
y a voltes m'apar veure't sobre d'un raig de sol,
damunt la morta patria vessar l'etern consol
de la dolçura femenina.*

GABRIEL ALOMAR

(Il·lustració de F. Galí.)

La Punyalada

(Segón y últim fragment)

PERTENECEN A LA BIBLIOTECA DEL
ATENEU BARCELONÉS

Les immenses cingleres que, com les runes d'un anfiteatre colosal, mitj clouen la vall diminuta de Sant Aniol, semblava que m'anessin a caure damunt, y les boscuries d'alzines que s'extenían a banda y altra, desde'l repeu de les cingleres fins a les clapisses de Bassegoda, fosques com eran, pareixían les negres tapiceríes qu'endolavan el grandíós temple hont s'hi celebravan el funerals de les meves illusions. Prou remorejavan les cristallines aigues de la riera que, devallant de la espantosa esbaconada de Bruy, forman amansides gorgues d'un vert esmeragdí, enfilades les unes ab les altres per filigranes d'argentina escuma; prou s'hi enmirallavan els verns y castanyers revestits de novella fulla d'un vert tendral, y'l sol prou ho hermozejava matisantho tot ab els cambiants de sa lluminosa paleta, y fins els aucells xerrotejavan agradosament per les verdisses; mes jo no sentía altra cosa que'l corcó de la gelosía rosegantme les entranyes, ni veyá res més que les negrors que'l meu pessimisme comensava a dibuixar en l'auga de la meva ditxa, desequilibrant mon esperit, ja de sí prou donat a la concentració y a la tristesa.

No sabía acabarme la jugada del Ibo, y fins coneixentlo, en ma ignocencia de criatura gran, no'l conceptuava capás de fallar la amistat del únich ver amich que tenía, com si la lleyaltat fos cap principi ferm, quan no descansa sobre la noblesa del cor, però'm podia acabar menos la llaugeresa de la Coralí, tan complacenta sempre ab mí, tan carinyosa y expansiva en ses converses, una mica drol-la y enjogassada, aixó sí, mes prou entenimentada pera recatarse d'un jove de tan mala anomenada, després qu'indirectament, bé li havia prou fet entendre'ls plans que jo aquell día portava.

Tractant d'esbargir el mal humor pels encontorns de la riera, vaig fugir del planell, però al muntar un marge vaig toparme ab el Subcabo de Mosos de la Escuadra, un tal Arbós que havia vingut ab quatre números més, al objecte de vigilar y mantenir l'orde.

Era l'Arbós un gat vell, de patilles blanques y cara colrada, que desempenyava la seva missió ab absoluta conciencia y ple d'amor pera l'Institució a que pertanyía. Si, a semblansa dels *pellis rojas* d'America, hagués tingut la costum de penjarse a l'esquena la cabellera dels enemichs vensuts, de segur que n'hi portaría un bell enfilall; però era home modest, poch amich de retraure mérits propis, y de conversa reposada, tot aposta pera captarse la confiança, tant dels seus subordinats, com dels paisans.

—¿Y donchs, Albert, que no't ballan les cames?— digué, al veurem y al sol objecte d'aturarme.

—No, no he tirat may per ball-llarí,— diguí jo afectant tranquil·litat.— Ara me n'anava a donar un vol pera esperar que'ls companys fossin servits y marxar de tornada.

—Donchs si no tens res més important que fer, séu aquí que fumarém un cigarro; y me senyalava seti al seu costat demunt de l'herba.

La conversa no podia trigar en recaure sobre'l plat del día: els trabucayres.

—¿Qué se'n sab de nou?—vaig preguntar per entrar en materia.

—Poca cosa y estantissa—feu ell ab naturalitat.—Si tu no'n portas alguna de fresca...

—¿Jo? qu'es cas;—vaig respondre, mantenintme en la mateixa reserva.—A casa estich a la feyna, y'ls companys ab qui he vingut, parlan més de mosses y de casseres que d'altra cosa. De lo de Ridols ne sé lo que'n saben fins les criatures. Vos sí que deveu estar sobre la petja.

La cara se li arrugá al ferli aquest retret, y després d'uns moments de silenci, digué:

—Vetaquí una campanada que repicarà fondo. Jo, al saberho, vaig tenir una acolorada qu'encara'm dura. Rastres, afegí tants com ne vulguis; però ¿qué'n farem dels rastres? ni fins de coneixer els llops, si no tenim çans pera tirálosi damunt? Figúrat que tinch escassament vinticinç homes a l'esquadra, y quan he donat servey al Ampurdá, a Mieras y a la Garrotxa de baix, ¿quí'm queda? Ab prou feynas he pogut reunir quatre homes pera pujar avuy. Fa dol de parlarne; aneu ab quatre homes a perseguir quadrilles de set y de vuyt, tots els quals ja s'han jugat la vida per menos de lo que val. Fins fa conciencia de passejarlos per aquestes terres hont hi ha pena de la vida a cada girant de camí.

Mes no't cregas, que de aixó de Ridols, sinó que mal m'está'l dirho per la pena que m'ha fet, me n'alegro per vosaltres, que potser tocantvos el cuyro, se vos n'anirá la son dels ulls. Ja has sentit quina filipica més ben xafada vos ha endressat mossén Geroni aquet matí. Ja'm penso, per lo que veig' que no ha pas entrat fondo, més pel camí qu'aném, ja'n vindrán d'altres, y als que teníu quatre sous, be us caldrá anar orella-drets. La guineu ja no té pas escrupols de cassar vora del cau.

—Bé, sí es lo que deyan alguns companys al sortir de missa: bé'ens caldrá defensarnos nosaltres mateixos, si qui deuría ferho té altra feyna. Mes qui s'hi posa al devant?

—Y ¿quí son aquests companys?—feu ell interrompentme.

—¿Quí voleu que siguin? En Rafel del Pedrals, en Pep del Serrat, l'Ibo....

—En Rafel, bó; en Pep, també bó; en quant a l'Ibo.... fins s'hi fa tala que minyons com vosaltres aneu ab semblant seguici.

La rebufada anaba principalment per mí, y no va venirme de nou: hi estava ben acostumat.

—Es una mica drol-le y massa despreocupat—vag dir mitj rient, per respondre alguna cosa.

—Diguessin poca vergonya y mal intencionat....—feu ell tot serio.—Sempre'm sembla que aquest minyó acabarà malament.

—Mentres se guanyi la vida y les orgues li vagin com are...

—Sí, y tal; endogalat fins a la nou del coll. Are mateix no viu sinó de la seva poca vergonya y de la por que li menan els acreedors.

—¡Y ara, qué diu!—vaig fer ab una sorpresa que no poguí dissimular.

El Subcabo'm mirá ab sos ulls penetrants, que se'm ficaren a dins de l'ánima, y al

convencers de que la meva sorpresa no era fingida, digué ab un cert deix de despreci compassiu:

—¡Sembla estrany que tu, qu'ets ab ell com tap y carbassa, ignoris aixó. Avuy l'Ibo deu dues vegades lo que té.

—¡Peró ell bé rumbeja y gasta!

—¡Aixó es que molts no entenen, y jo penso entendreho massa!—afegí el gat vell arronsant les espatlles.

Comensaba a ferme cárrech de la meva estúpida ignocencia, per més que no sabia esplicarme cóm un home que, en mitj dels atrabilismes de son geni antipátich per tothom, no havia deixat may d'espontanejarse ab mí, m'havía ocultat darrerament la seva posició. De moment, vaig assaborir un sentiment de goig, semblantme qu'era l'Ibo menos perillós pobre que rich; mes aviat, reflexionant sobre'ls recursos del seu temperament atrevit y despreocupat, trobí que aquesta darrera circumstancia en poch mellorava ma situació, en cas de que decididamente pretengués la molinera. Es més: era de témer encara major fretura, pera ferse ab els cabals de que tothom la feya pubilla.

En aquells instants, com pera més enverinar els meus sentiments, el ball s'anava engrescant, acabant per pendrehi part tota la fadrinalla, y la rodona en que giravoltavan l'Ibo y la Coralí, vingué a plantarse al nostre devant. Dansavan el ball francés, especie de galop infernal en que, al final de cada passada, son les mosses arborades en l'ayre, preses per sote les aixelles pels balladors de cada má, y vaig haver d'amagar el mal trago de veure com, embogida de riure, entre l'Ibo y un xicotás francès, tiravan amunt, amunt, a la meva estimada, fentla rodar dos pams sobre'l nivell de les demés, ab una persistencia com si me'n fessin presentalla, ó volguessin posar a prova la meva mansuetut. Ella semblava endressarme, desde'l pavés en qu'es veyá muntada, mirades indefinibles, que lo mateix podían ser coqueteries de mofeta, que disculpes de noya avergonyida.

Enfonzat jo en més cavilacions, vaig dir, sense casi donarmen compte:

—Es una mala pessa, creguéuho, Arbós: ningú'l coneix com jo. Ja feya be d'anarmen desentenent, mes d'avuy endevant, ja tindré el pá ben partit.

El vell Subcabo'm dirigí sa mirada fina y penetrant, com un poch sorprés de la meva sobtada declaració. Després, somrient senzillament entre ses patilles blanques, digué tot girant el cap enrera:

—Y farás santament, minyó.

Lo qu'en l'instant mateix de contestarme havia atret sa atenció, era un lleuger refrech de fulles seques, qu'es sentí al bell darrera nostra, mogut pels esclops de'n Bilot, el bouer del Pedrals: una mena d'escarni d'home, petit, gras y ab goll com una esquella. Estava allí corvat, ab el cap penjant y furgant ab un bastó la fullaraca.

—¿Qué gratas aquí, escalaborn?—li cridá l'Arbós ab veu alta, com qui parla a un sórt.

—Busco monjoles;—feu ell ab veu de nas, fosca y rossegada, alsant el cap y mirant al Subcabo ab aquella mitja rialla propia dels idiotes, que li feu posar de manifest dues rengleres de dents blanques y punxagudes com les d'un cadell.

—¡Al bosch son les monjoles,—cridá'l Subcabo,—y te n'hi vas corrents avants que t'hi tiri ab una puntada de peu, mal sorge!

—¡Baliscal! no—feu el benehit al sentir la amenassa, y acentuant encare sa mitja rialla, comensá a retirar-se, balancejant el cos com un titella, tot bregant pera posarse'l barretinot suat que duya a la má, plé, efectivament, de bolets acavats de cullir.

—Es un tros de carn batejada,—diguí jo al observar que l'Arbós no'l perdía de vista.

—Sí:—contestá aquést;—un tros de carn batejada, que sempre'l veurás al peu de les rodones, com si sotjés les converses.—Y afegí sentenciosament:—De murris y de benehits, *liberanos, Domine*.

En aquest moment se produhí altre moviment anormal, que feu en un instant parar la música y desfer-se les rodones.

L'Arbós desaparegué del meu costat, y no'l vegí més. Els balladors se dirigían als badochs, preguntant de qué's tractava, mentres que les mosses, esmaperdudes, cridant y xisclant, s'arremolinavan ab llurs families. Aviat se sentiren clares veus, que venint de la riera, cridavan:

—¡Els trabucayres! ¡Els trabucayres!

MARIÁN VAYREDA.

Música

La música a Barcelona.—L'«Associació wagneriana.»—Un aniversari y una festa memorable.—La «Filarmónica» d'en Crickboom.—Una historia de la «overtura»—Arrigo Serato.—Bones noves.

Constituint com constitueix avuy la música un factor importantíssim de la vida social de Barcelona, y tractant-se del medi, com ella es, més apropiat pera la transmissió dels sentiments purament subjectius del esperit humá, no creuríam estar en lo just si descuidava nostra CATALUNYA de comunicar als lectors ses impresions ingénues y desprovehides de tot criteri apriorístich referent a persones, sobre'l moment musical que tant contribuheix a donar a nostra Barcelona l'aspecte de ciutat ab vistes al Nort, com are's diu. La música, donchs, tindrà, si a Deu plau, un lloch en les pàgines d'aquesta Revista, lloch que li correspón en tota manifestació de cultura d'un poble entre ses germanes les Belles Arts, ses cosines germanes les Ciències experimentals y'ls pares comuns d'abdúes les Ciències especulatives.

Per altra banda ella te son lloch avuy en totes les publicacions de nostra terra que no tenen caràcter d'especialitat agé a sos interessos. A ella se li concedeix dins de nostra vida intelectual y de relació el lloch de que no disfruta com a esbarjo del esperit popular de la cosmopolita Barcelona. Ben cert que en aquesta ciutat tenen son lloch apropiat d'espectacle públich totes les menes d'ésser del Art y del no Art. Les ignocents produccions, quan no les xavacanades, d'un teatre catalá primitiu, y les *boutades* anti-artistiques de qualsevol *Ibsen barato* tenen son coliseu al carrer del Hospital ab un públich especial carregat de santa benevolensa; el repugnent *arte del toreo* (en catalá no ho sabríam dir) te res menys que dos circhs de barbarie pera que no defallexi ni un instant

la obra d'embrutiment del nostre poble; l'escandalós *género chico* y fins el més escandalós *género infimo* emblema vergonyant de la bordalleria, tenen a Barcelona tants locals com vegades omple un d'aquells el poch apreci de la dignitat propia d'algun de nostres conciutadans; el joch de pilota ab son asquerós agiotatge, el *sport* més frívol y menys encarnat en nostres costumş té llochs ben disposats ahont acullirse; les cabrioles d'un saltimbanquis, l'habilitat de quatre *paquidermos* y'l rebaxament moral del que's lloga pera fer riure als altres trovan empresari que transforma un local en circh pera esbarjo de la gent gran que hi du a la gent menuda; la ópera... la *clássica* (1) ópera en la que té tota la importancia la veu del tenor, y l'habillament, o falta del mateix, de les abonades té un local tan gran que en ell s'hi podrien construir unes noves *Arenes* o una magnífica fàbrica de texits; tot en fi, lo qu'es Art y lo que vol semblarho te sa casa en aquesta Barcelona moderna; tot te son niu ahont recullirse; tot, menys la Música, en sa més pura expressió, l'Art diví, el que sembla renaxer en nostra terra, y volerhi pendre carta de naturalesa després de tants anys que ella forma part integrant de la vida social y de la educació individual en altres paissos, especialment en Fransa y Alemania, y tant temps després d'haverse iniciat en tota la Europa civilisada, en mitj d'un esplet ufanós de la música moderna, el reffloriment dels llochers que engarlandaren les testes venerades dels que's digueren Bach, Gluck, Hændel, Hayd, Schültz, Mozart, Lully, Rameau, Mehul, Victoria, Carissimi, Scarlatti, Spontini, Palestrina...

Mercés en mitj de tot a les llohables iniciatives de diverses entitats musicals barcelonines, entre les que s'hi compta en primer lloch l'«Orfeó Catalá»,—que tenen el projecte, y més encare, el desitj vehement de realisarho, de que aviat sia un fet,—si les corporations oficials y l'Ajuntament en particular hi ajudan, veurém la construcció d'una sala de concerts, a semblansa de les diverses que eczistexen en cada capital europea de la importancia de Barcelona, pera que'l verdader Art musical no tinga d'anar a manlleu de les barraques que aquíns empassám per teatres, ni caure a mans d'empresaris que duen fins a les últimes consecuencias aquella célebre frasse de que «*nell teatro tutto e convenzionale.*»

* * *

Y entrém a parlar, encare que sia breument del moviment musical de la quinzena.

L'«Associació wagneriana» de Barcelona constituída, a semblansa d'altres associacions wagnerianes estranjeres, pera dedicarse al estudi y vulgarisació de les obres del gran mestre de Bayreuth, tingué la bona pensada de solemnisar el dia 13 d'aquest Febrer el XX aniversari de la mort del fundador del modern drama lírich, d'aquell qu'ha tingut tanta y tan sana influencia en nostre renaxement musical y que tan fondes y simpátiques revolucions ha eczercit per tot arreu allá ahont l'Art es considerat.

Pera celebrar una festa en que s'eczecutessin alguns fragments d'obres del seu mestre, l'«Associació wagneriana» havia de topar de bon principi ab una dificultat gayre be insuperable; aytal era la de reunir un nucle d'eczecutants dignes de la obra empresa y que fessin honor al criteri, pera molts massa estret, que la Associació y sos principals

(1) Aixó de *clássica* no val a péndressho en serio.

corifeus havían sostingut sempre respecte a la eczecució de les obres de Ricart Wagner. Hi há qui creu que les obres del gran mestre no deuen esser sentides sino d'una manera perfecta, o que s'acosti a la perfecció, donat que aquesta no es de lley assolirla en cap cosa humana. Sentat aquest principi, ahont havían de trovarse la orquesta y les veus que feyan falta pera consagrar en el terror dels fets la santa intranzigencia de principis? Sortosament pera la «Wagneriana» se realisá aquesta vegada l'ideal covat en el cervell dels més entussiastas y en la voluntat del coratjós director artístich, el mestre Ribera. La eczecució que oferí al seus socis l'«Associació wagneriana» dels fragments destinats a fer esment d'una data tan memorable, si no fou tot lo perfecte que tal volta hi ha dret a demanar en el terror del pur idealisme, satisféu als més intranzigents, com no podía menys d'ésser. Ans que tot merexen un elogi els organitzadors de la festa per la confecció del programa; allí's donaren fragments triats del «Tannhäuser» y la imponderable escena del sopar sagrat del «Parsifal», la més grandiosa de les obres de Wagner, si hem de jutjar per lo que'ns comptan els sortosos qu'han estat a Bayreuth y fins per lo que nostres medis ens han permés apreciar.

«Tannhäuser», en nostre concepte, si be com a obra anterior en producció a moltes altres de Wagner, no revela la consagració complerta del talent d'aquest, es sens dupte aquella en que més se manifesta, y especialment en aquell tan hermós tercer acte, la personalitat del que havia d'ésser autor d'aquell monument musical que constitueix ell sol tota la darrera época de la obra de Wagner, aquella época en que sols aquest vegé traduït en una realitat perfecta l'ideal que'l dugué per una evolució progressiva de son sistema desde «Les fadas» a «Parsifal». Ademés en cap de les primeres obres de Wagner, ni molt menys en sa pariona y coteania «Lohengrin» s'hi nota un grau d'avens tan marcat referent a l'aplicació de les teoríes del drama líric wagneriá com en «Tannhäuser», cosa que fa d'aquesta una obra interessantíssima, encare que musicalment sía potser inferior al ja esmentat «Lohengrin», y sens comptar que en mitj de sa desigualtat que marca ben be un estat de transició, tinga fragments d'una sublimitat tan gran que, com ja hem dit, poden sols ésser comparats ab lo que una inspiració fora de tot límit feu produir a Wagner com a coronament de sa obra immortal, y com estat de repós, un cop llest son pelegrinatge pels viaranyes d'un Art de noves formes y nous principis.

Aquestes son les consideracions que se m'han suggerit sempre que m'he volgut detenir a pensar sobre «Tannhäuser», y per elles dich que'ns resultá altament encertada la idea de que se'ns donguessin a conèixer alguns fragments d'aquesta obra, en forma aquí poch coneguda, al costat del insuperablement sublim *Agape* del «Parsifal».

Posats en el cas d'haver d'eczecutar aquèts fragments y reunits la flor y nata dels instrumentistas de Barcelona baix la intel·ligent direcció d'en Ribera, d'ahont havían de sortir els chors pera fer bon costat a la orquesta en aytal empresa? Una societat choral fins avuy ben modesta era la destinada a endúrse la palma en la interpretació de les parts vocals del concert. Se tracta de la «Escola Jordiana-Orfeó Canigó» que dirigida pel mestre Mas y Serracant desempeñá sa part d'una manera que no hi havia dret a esperar, donada la dificultat dels fragments corals que tenia a son càrrech, y'ls precedents de lo poch sortosos que aquèts fragments han sigut gayre be sempre que s'han fet

sentir a Barcelona. Bons treballs devía costarli al pobre Mas la preparació d'aquelles masses y bones hores d'ensaig a n'aquestes que ab tan entussiasme secundaren les llo-hables iniciatives de la «wagneriana»! Pera donar una petita idea de com surtí alló sols ens cal dir, prescindint de fer crítica, que may tením idea de que a Barcelona s'hagi sentit tan ben cantat el chor de la *Fe* del «Parsifal», o al menys que hagi fet un efecte tan profund com ho feu aquell día, a lo que contribuí sens dupte la colocació de les masses chorals en forma molt parescuda a lo que'l mateix Wagner senyala. Y are puntualisant he de dir que troví que ho feu millor el chor de dones que'l d'homes, y que aquelles digueren deliciosament la frase que tenen al final de la *bacanal* de «Tannhäuser»; y que's diría de la orquesta si s'hagués de parlar de la manera admirable com fou portada aquesta bacanal y de com se dexá sentir el moment sublim de la consagració del Graal, quina impressió's fa impossible descriure!

Car fer constar pera ferse cárrech de tot que la «Escola Jordiana-Orfeó Canigó» ha fet darrerament dues bones adquisicions, la de son sub-director el mestre Llongueras y la de la mestra del chor de senyoretas, Na Aurea Puig; abdós son joves, intel·ligents y coratjosos; de son treball y sos conexements n'hi ha molt que esperar pera'l profit de les tasques a que's dedica aquesta entitat musical, quines noves energíes se'ns han revelat ab motiu d'aquexa audició; y veusaquí una altra cosa ab que'ns ha proporcionat un goig la «Wagneriana».

Ab lo dit y ab fer notar que'l baríton en Joseph M.ª Segura feu gala d'una dicció esmeradíssima en el recitat de Wolfram de la primera escena del tercer acte de «Tannhäuser», n'hi haurá prou pera que haguém donat compliment a tot lo que's refereix a una sessió musical tan memorable com la data que ab ella's tractava de solemnisar.

Ah! un altre aplauso a la «Wagneriana» per lo dels llums apagats y per l'ausencia dels barrets dels caps de les senyores, donant per descomptat l'elogi que mereix *ipso facto* per ésser empleada la llengua catalana en totes ses audicions.

* * *

Prou voldría parlar aquí si no'ns manqués l'espai, de la impressió produida en el nucle d'intel·ligents y de bons *gourmets* de la música que assistí la nit del día 16 prop passat al Teatre Principal, pel concert en que'l mestre Crickboom comensá la historia de la overtura, comensant pera donar una mostra de lo que feu en aquest genre Joan Sebastiá Bach, el pare de la música moderna.

Si'ns volém convéncer del camí que ha fet la overtura desde Bach ensá, no cal sino ficsarse en les variants de les formes perque ha passat sempre en evolució progressiva ascendent ja en mans de Høendei que li comensá a imprimir verdader carácter dramátich, ja de Gluck, el gran reformador y'l precursor del modern drama lírich, de Mozart que li comunicá son geni maliciosament infantivol y joganer, de Weber y Mendelssohn que la vestiren ab les gales de sa espléndida fantasía y li marcaren un lloch d'honor més enlayrat que'l de sos predecessors dins de sa significació dramática, de Beethoven que la influenciá d'una manera definitiva ab el medi ambient de la seva *Sonata* y de la seva *Sinfonia*, y finalment de Wagner que li aplicá ab tot rigor els termes de ses noves teoríes artístich-filosófiques y'ls principis en que's basa el seu sistema referent aldrama lírich modern.

Per axó creyém que la historia de la overtura comensant per Bach es una historia essencialment alemanya, donchs alemanys foren y ben alemanys alguns d'ells, els que posaren fites ben marcades en son procés evolutiu; y en efecte, pot ferse més de lo que feren en aquest genre Gluck ab sa «Ifigenia», Mozart ab sa «Flauta mágica», Weber en son «Cassador fantasma», Beethoven en les seves «Egmont» y «Leonora» y Wagner en les incomparables overtures de «Tannhäuser» y «Els mestres cantors»? pot anarse més enllá d'ahont anaren, dins de cada sistema o manera de sentir y de fer, aquells genis prodigiosos de la música? que'ns han dir, per eczemple'ls clássichs Cherubini, Méhul, els pseudo-clássichs Auber y Rossini, y'ls moderns francesos com Lalo, Reyer y Massenet y fins els matexos alemanys post-wagnerians com Humperdinck, que no'ns ho hagin dit ab major intensitat de pensament y en llenguatje més artístich, l'inmortalisador en la música del clacisisme grech, aquell qui traduhí en el pentágrama el simbólich esperit fatxender de «Don Joan», el desvetllador d'una terra septentrional d'ensomnis y llegendes, el gran sinfonista de Bohn o'l colós de Bayreuth? que'ns han de haver donat a conéixer aquells que no sia un retrocés fatal al antich régim d'un pseude-classicisme de gust estragat o la repetició d'un pas senyalat ja en l'ample camí per la petjada dels immortals benhaurats que seduiren l'esperit humá ab la lira d'Orfeu als dits? (1)

Heus aquí en qué'm feu pensar l'anunci de que en Crickboom anava a donarnos ab molt bon encert una historia de la *Overtura*; heus aquí la historia que vaig fermen en ma imaginació. Y pera aclarir conceptes cal fer constar que no s'ha de trovar fora de lloch que en Crickboom ens servexi mostres de lo que feren en el genre autors com Cherubini y Méhul, donchs apart l'interés qu'ells pugan tenir, com a curiositat y model d'una manera de fer, més que no pas valor histórich en el sentit estricte d'aquesta paraula, aquelles obres ens han de servir de confirmació práctica de lo que dexo apuntat en aquestes ralles. Vegis, sino la overtura d'«Anacreon» de Cherubini, eczecutada en el concert a que'ns referím, y que, dit sia pas, fou allí ahont estigueren més encertats director e instrumentistes, com no contitueix res més en tot son pensament y desenrotllo que la obra d'un seguidor fidel del pas que doná Mozart al plantar la fita inesborrable de ses overtures en el camp histórich de la música sinfónich-dramática. Per esser la obra d'un seguidor fidel d'un geni com l'autor de «La flauta mágica» es que resultá ben interessant l'audició de la overtura d'«Anacreon», a pesar de sa inferioritat d'inspiració respecte la del mestre alemany avans esmentat. Ab tot, nostra tésis está en aquest punt confirmada. Quí es capás de trovar el més petit avens en la historia de la overtura de Mozart a Cherubini?

* * *

El violinista italiá Arrigo Serato que en Crickboom feu sentirnos en el mateix día de comensar la historia de la overtura, tingué un *succés d'estime*. Si ses condicions mecániques son brillants, si deu aplaudírseli, com digué molt encertadament el crítich musical de *La Renaixensa*, sa extraordinaria bona fe, que es sa qualitat més remarcable y lo que'l feu simpátich al nostre públich, cal confessar en honor a la veritat que sa dicció

(1) Cal duptar en si deu demanarse una excepció a favor del innovador francés Héctor Berlioz.

es bastant deficient, com tingueren ocasió de convéncesen els que de primer l'aplaudiren també ab extraordinaria bona fe, quan per torna'ns obsequiá ab una ecxecució ben vulgar de la tan célebre *aria* de Bach.

Axó no fou inconvenient pera que molts revisters de diaris l'adornessin ab el títul d'eminent, y fins que n'hi hagués un que, sens recordarse del portentós violinista alemany Heermam, y fins del notabilíssim francés Séchiari, que d'aquí a pochos días podrá tornar a sentir el revister a que'ns referim, digués que a Barcelona no s'havía sentit violinista com en Serato, fora dels Sarasate, Isaye y Crickboom,

Lo que hi ha que pensar de la presentació d'en Serato devant a nostre públich es el desitj d'en Crickboom de donarse un bombo per taula, donchs devía pensar qu'els socis de la Filarmónica dirían que per dur artistas estrangers de la talla d'aquell, més valdria qu'ell mateix agafès el violí y's dexés sentir un cop més. Si es axó lo que volía, jo li'n dono el goig complert. Per aquesta vegada no'ns haurá vingut malament sentir en Serato y aplaudirlo, mes una altra vegada... ja ho sab: pera sentir Seratos no'ns cal mourens de de Barcelona ni tan sols girar els ulls més enllá d'aquell petit entressol del carrer de Fernando.

En Serato es jove; si estudia forsa y's dexa guiar per un bon mestre no dupto de que arribará a ésser lo que molts ja fan corre qu'es: una eminencia.

* * *

Corren algunes bones noves de música que indemnissaran de sobres als aficionats de la falta de temporada de concerts al Liceu. Es públich ja lo de la vinguda de la *Schola cantorum* de París, quin quarteto de solistas ens feu disfrutar, quan ens visitá fa dos anys, d'una manera tan extraordinaria. Se parla també de la probable representació al Liceu aquesta primavera d'una ópera catalana ab música d'en Granados, d'un concert en que debutará un jove tenor wagneriá qu'ha estudiat a Alemanya, y més tart aquí ab en Ribera, d'una tentativa d'ópera d'en Wagner traduhida al catalá en nostre Gran Teatrò, d'una audició complerta de les deu *Sonates* pera violí y piano de Beethoven a cárrech d'en Granados y en Crickboom y d'una pila de coses més que'l temps ens dirá com se resolen. També diuen qu'*el joven y ya célebre tenor catalán Manuel Utor* ha sigut contractat per no sé quin empresari de no sé ahont per donar no sé quantes representacions, de qué dirían?... De *L'Africana*.

R. SIMÓN Y BRUNET

N. B. Algún purista de la nostra llengua m'ha fet observar ab motiu del meu article del n.º II, que Simón no es nom de fonts catalá, donchs en aquesta llengua deu ésser Simó en tot cas; per tota resposta li he manifestat que ja ho sabía, y que jo usava Simón com a nom de casa, y *para que conste he acordat*, y'm desfaré aixís en lo succesiu del *trop de zèle* de algún de algún altre purista, que mos lectors se fassin cárrech de la meva firma escrita en la nova forma *ut supra*.

L'ABET

*A'l cim d'una aspre serra
crex un abet gegant
qu'ab sas arrels en lo rocam s'aferra
com rey soberb dels arbres del voltant.*

*Cada sostre que forma sa brancada
sembla un pis de la torre de Babel
y encar lo brot més alt de sa tanyada
dalex frisós, pera arriuar al cel.*

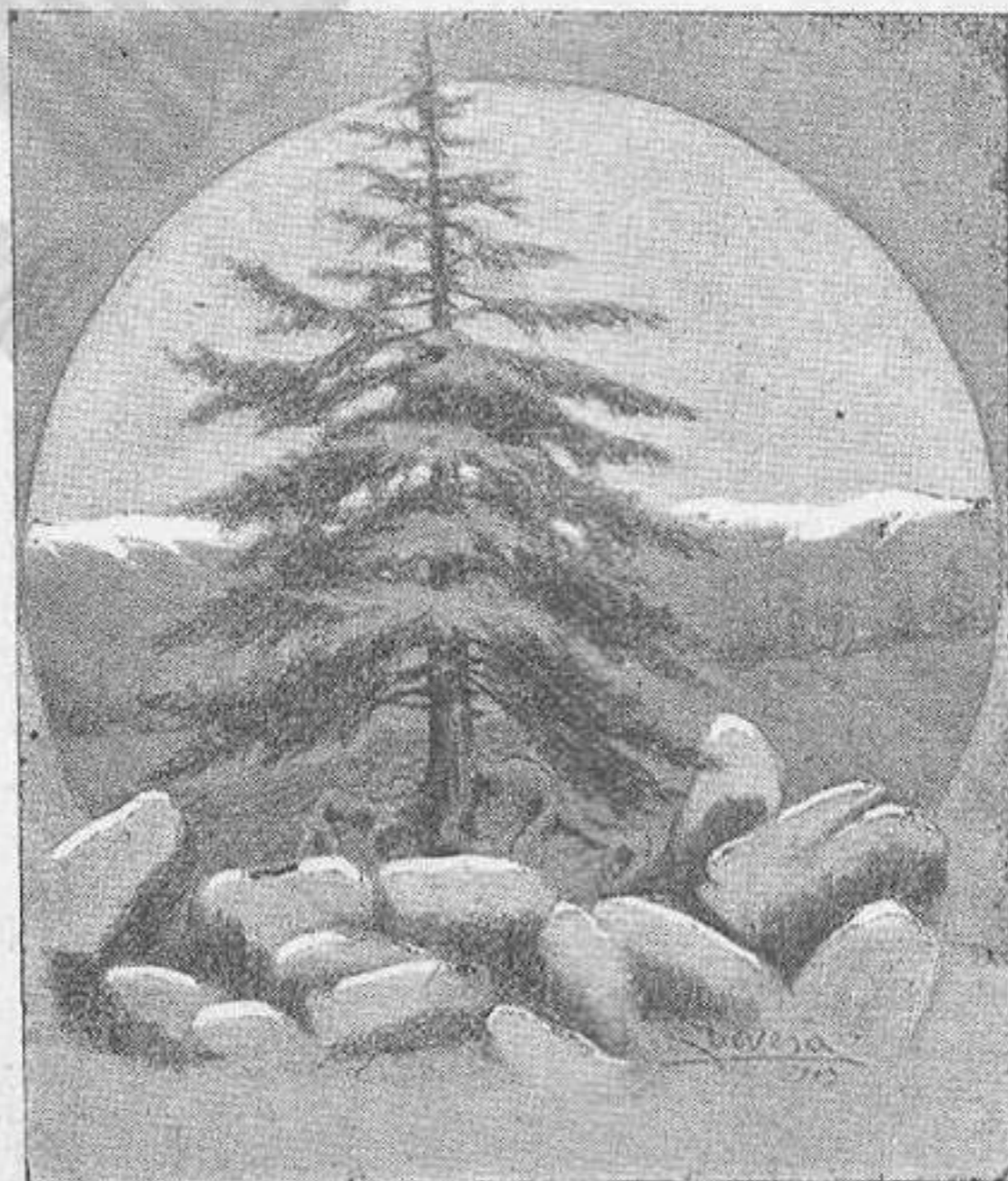
*Corprés de sa grandesa y poderiu,
un jorn exclama altiu:
— Jo so lo rey del món;
s'enfonsan mas arrels en lo pregón,*

*ab mas branques ombrejo serra y camp
y ma potentia ufana
no tem l'enuig del llamp
ni l'embat de la freda tramontana.*

*¿Qui may podrá aterrar-me, sapat y brau com só?—
Y un vil corch qu'amagat sota l'escorsa,
ab son rosech li va robant la forsa,
ab veu baxa, molt baxa, respón:— ¡Jo!—*

JAUME BOFILL Y MATAS.

(Il·lustració de C. Devesa.)

ACTUALITATS

S'ens suplica l'inserció:

«Solventadas favorablement las dificultades que varen presentarse entre l'agrupació «Teatre Intim» y la «Societat d'actors espanyols», la esmentada agrupació ha pogut per fi resoldre la fetxa de la representació en projecte.

El retard de la mateixa, sembla ha sigut solsament motivat per lo atrassats en que's trovan molts dels treballs preparatoris, que s'havían suspés provisionalment en espera de coneixer el resultat de las gestions qu'havían de dur la solució en el conflicte ans citat, treballs que segons com, haurían hagut de ser executats de distinta manera, ateses les condicions en que la representació hagués tingut lloch.

Aquets treballs varen ser represos tot seguit la solució fou dignament tractada, y a pesar dels esforços dels que'ls tenen a son càrrech, no han pogut estar llestos per cuan s'havía projectat, treballant ara de ferm en el decorat de *Edip Rey* els senyors Moragas de Alarma; com el senyor Vilumara en el del *Casament per forsa*, aixís com la sastreria del «Teatre Novetats» com els encarregats de l'atrés, calats y altres aussiliars de gran importancia en el conjunt y per fi s'ha pogut fixar el 10 de Mars prop-venient perque tingui lloch l'esmentada sessió al *Teatre de Novetats*, quins detalls esplicarán degudament els cartells y prospectes que ben aviat serán posats en circulació.»

—Agrahirém a tots aquells qu'ens envihin treballs se serveixin posarhi son nom y direcció; de lo contrari se darán per no rebuts.

—En l'estudi den Gispert y Casellas sobre *La Filosofia Nacional de Catalunya* s'escapá una errada important. En la plana CXXXIII ratlla 16 diu «coneixement instintiu» en comptes d'«intuitiu.»

—També en l'article *El Congrés Universitari Catalá*, plana CXXV hi ha una errada mixta d'impreta y ploma que convé rectificuém. En las ratllas 10 y seguent diu «dels esmentats mossén Salvador Bové y mossén Dachs, degá de Granollers» y ha de dir «els esmentats mossén Salvador Bové y mossén Antoni Casellas, de Granollers, degá del Vallés.

HEDDA TUBAU.—O María Maslova de Palencia.—Ibsen y Tolstoï han passat pel Principal; haurán sigut aplaudits y conferenciats. — Las traduccions son d'aquí mateix; els conferenciants, també; Hedda Tubau es nascuda a Barcelona. Per lo tant, s'ha conegut qu'Ibsen y Tolstoï havían passat pel plá de la Boquería. Potser fins han saludat aquell monument que s'fá al costat dels cotxes que *se alquilan*. —Al anunciar *Hedda Gabler* se digué que s'tractava d'un estreno a Barcelona. L'empresa potser tenia rahó, perque encare qu'alguna companyia estrangera hagués dut *Hedda* a l'escena, era una Hedda *estranya*, inasequible als senyors de la platea. Are, la cosa se feu mes intelligible. Un recordava aquellas caras d'haverlas vistas menjant una nata al carrer de Petritxol.

MUSCLOS.—La Bellesa, no es reyna augusta com en temps dels grechs; s'ha tornat bon xich democrática. Y aixís com

avans se la trobava no mes en l'Olimp y en las Corts refinadas, avuy se digna devallar adhuc als musclos.—Y verdadera-ment, per exemple, el perfum d'arrós ab musclos es millor que l'patchouli.—Qui sap si Vasco de Gama n'havia menjat may d'arrós ab musclos? Tot podria ésser.—De totes maneres el públich de Barcelona es un públich d'arrós ab musclos, y Meyerbeer es un músich ab musclos. Per lo tant no'ns estranya qu'un tenor musclat hagi sigut la causa d'aquellas corruas interminables. «M'agrada veure la multitud—diu l'empresari del prólech del *Faust*—quan lluyta y s'empeny fins als despatxos, y s'mostra prompte a rompres el coll per un bitllet, com a la porta dels flequers en temps de fam per un pa. No mes el poeta realisa aqueix miracle en esperits tan diferents.» Ara ja no es el poeta; son els musclos.

A L'ILLA DAURADA.—Els literats mallorquins solemnisaren ab un dinar el Mestratge de nostre amich y colaborador Mn. Miquel Costa y Llobera. L'acte resultá espléndit. Una colla de literats dinant; heusaquí un bonich tema per un quadro. Pero si dinan els ministres ¿per qué no han de dinar els poetas? No n'hi ha prou ab els *nívols maravellosos* de Baudelaire. Qui dina, triomfa. Ja ho digué Molière: *Le véritable Amphytrion — est l'Amphytrion ou l'on dîne*. Dat aqueix criteri, CATALUNYA s'adherí al acte, en el qual no hi faltava un catalá; en Santiago Rusiñol, qu'está fet una mena de Weyler de la pintura. D'aquesta feta a Sitges menjarán sobressada a pasto.

UN OMBRA PÁLIDA Y UN CONFERENCIANT.—L'Ombra s'ha acostat, ha arribat, ha atravesat una ample vía, s'ha posat devant d'un primer pis de savis, ha alsat el cap y ha dit: ¡*F'accuse!* Y ha sentit a un espléndit, a un gran espléndit, qu'aixafava el vulgus no iniciat en els misteris de la ciencia Brahmánica, llessantli, a manera d'anatema, l'eloqüentíssima y sagrada invocació a n'els Deus immortals de la India:—¡oh Brahma! ¡oh Siva! ¡oh Visnú!—etc., que acabá ab un cant a l'unitat de l'Univers. Tots ens créyam trasportats a n'aquellas sublimes épocas primitivas lluny del nostre sigle de la democracia y del vapor; miravam al entorn esverats creyent que'ls seus correigionaris el matarían, pero ¡oh ignorants que som, y reaccionaris! el savi eminent, alsant el brás y ab un geste majestuós va dirnos que aquesta unitat consistía, no en l'unitat de l'essencia, ni el Nirvana, ni en la negació del Sársara, sino en la fusió dels pobres y dels richs en una sola classe social fundant el mon socialista; tots els demócratas aplaudían. ¡Oh Brahma, tremola! ¡l'Antich t'ha destronat com Zeus destroná a Kronos!

PASTORS.—En R. Gay y en Félix Escalas ens han enviat dos articles de pastors. No s'tracta d'aquells pastors de pessebre que fan l'amor a las porcayrolas, y de vegadas fins se dignan enamorar-se de la pubilleta del Mas dels Godays. Son pastors en serio: un pastor jove y un pastor vell; viuen, se bellugan, passen trifulcas; en conjunt, son pastors, no pastorets.

MONTANYENCH. (Olot). — Dedicar un nombre extraordinari a en Marián Vayreda, en el qual figura un hermós retrato del autor de *La xacolatera*. S'hi transcriu un fragment de *La punyalada*.—Joseph Berga y Boix historia el comensament de la carrera artística den Vayreda.—Joseph Saderra parla del primer trevall den Vayreda: *Una velada... cursi* (en castellá) que s'publicá en 1884 en *El Montsacopa*.—Celestí Devesa y Berga y Boada li dedican sentidas frases.—Joseph Carner parla de l'impresió que causá a Barcelona l'aparició literaria den Vayreda.

RENAIXENSA. (N. 9154).—Nostre col·laborador Sr. Botet y Sisó diu en un article titolat *Sobre eleccions*:

«Lo Catalanista, en materia d'eleccions no té un criteri tancat. Ja desde'l comens de la seva organització com a conjunt de forses que treballan pera conseguir la autonomia de Catalunya en tots los ordres, polítich, económic y administratiu, tan aviat com hagué concretat en son programa las Bases de Manresa, los principis capdals que resumeixen las sevas aspiracions, se preocupá dels medis de que podía y devía valerse pera obtenir la realització de son programa, y entre aquestas hi enclogué la lluyta en los comicis, no ab carácter obligatori pera'ls individus y entitats que forman part de la «Unió Catalanista», sino ab carácter circumstancial y lliure, deixant a las mentadas entitats qu'en ús de la autonomia que'ls correspón en tot lo que no afecta a la essencialitat dels principis o del programa del Catalanisme, resolguin lo que

creguin mes convenient en cada cas y en cada localitat, ja que ellas son també las que's troban en situació de poguer apreciar millor y més d'aprop las sevas particulars conveniencias.

Pero, com al fer us individualment o colectiva d'aquesta llibertat s'haurían pogut perjudicar los fins del Catalanisme o afectar lo bon nom d'aquest y desacreditarlo, del moment que'l sistema electoral avuy en ús está corromput de soca a arrel y'ls procediments electorals que generalment s'emplean no tenen altre objecte que falsejar y burlar la veritable voluntat dels electors y per consegüent la seva veritable representació; lo Catalanisme, que té sobre aquesta representació criteri propi formulat en las Bases de Manresa, prenent las cosas tals com son y fixa la vista en la realitat present, va creure necessari pendre las degudas precaucions y dictar reglas precisas a las quinas hajan d'acomodarse las entitats catalanistas que com a tals resolguin acudir als comicis, o sia anar a la lluyta electoral. Aquestas reglas se contenen en las Bases acordadas en la Assamblea de Reus, segona de las tingudas per la «Unió Catalanista», havent sigut ratificadas y ampliadas en la Assamblea de Tarrassa, y fan referencia a la conducta que han de seguir y als procediments electorals que han d'emplear los catalanistas que prenguin part en eleccions, principalment en lo concepte d'entitats colectivas constituídas.

Y no solzament lo Catalanisme ha previst lo cas de que las entitats catalanistas vagin a las eleccions ab candidats

propis y ab bandera desplegada, sino aixís mateix lo de que no hi vagin ellas, pero sí altras entitats o agrupacions políticas, quins principis o quins programas sían en major o menor part favorables a las aspiracions autonómicas de la nostra terra, y pera aquest últim cas ha donat també reglas als catalanistas respecte la conducta que convé seguir, tant en la Assamblea de Reus com en la de Tarrassa.

En lo criteri d'una y altra de ditas Asambleas está calcada la darrera Circular sobre eleccions de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, dictada ab gran altesa de miras y fondo sentit de la realitat.»

REVISTA COMERCIAL HISPANO AMERICANA.—Publica un important article den Frederich Rahola sobre «La Emigració moderna» del qual n'extractém lo següent.

«La emigración es un fenómeno propio de los tiempos modernos; antes existía la irrupción de pueblos, el éxodo forzado que ponía en movimiento una manchembre de individuos.

La emigración tenía siempre un aspecto colectivo, verificándose por grandes masas y adquiriendo, en la mayor parte de los casos, carácter de invasión ó aco-metimiento.

Esta emigración producía choques y guerras, quebranto de reinos y ciudades y aparición de nuevos Estados, en los que surgían pueblos formados por la mezcla de vencidos y vencedores.

Cuando era una irrupción llevaba tras de sí la lucha y la conquista; cuando era un éxodo obedecía al azote implacable del hambre ó á las crueles exigencias del despotismo.

El hombre no emigraba solo, como no fuese un caballero andante, ó un pere-

grino, fiado en su buena estrella. La emigración era como un desbordamiento que hacía rebasar á los pueblos y á las razas los límites de sus naturales fronteras.

Para que la emigración adquiriese la índole individual y nacional á la vez que hoy ofrece, han sido precisos la formación de las modernas nacionalidades, la colonización americana y los grandes adelantos de nuestra época.

Los pueblos no tenían antes la fijeza que hoy han adquirido en el territorio; las mayores dificultades que presentaba la permanencia en el suelo les daba una movilidad engendradora de continuas invasiones. Así es que la emigración no significaba el abandono de una patria para adoptar otra, sin renunciar por eso á la antigua naturaleza; implicaba la renuncia definitiva del territorio donde se clavara un día la tienda para correr en busca de países mejores donde fijar la nueva demora. Tan sólo después de la aparición de las modernas nacionalidades, cuando, á influjo de lindes naturales ó creados por el tiempo, se ha verificado la separación existente entre los pueblos; únicamente cuando á la confusión y á la lucha han seguido el apartamiento y la diferenciación, ha sido posible que la emigración presentara este característico aspecto que origina en nuestra época corrientes nacionales de emigración, formadas por la suma de individuos aislados.

Al par que vemos perfectamente señalado el curso y el caudal de la emigración germana ó latina, observamos que el núcleo no se forma por la masa que en otros tiempos se movía á ciegas, en busca de un más allá que colmase el afán ó la necesidad que la espoleaba; no, hoy emigra aislado el individuo, sabiendo á donde se dirige y cuando llegará á su destino.*

Raro es la antigüedad sorprender á un pueblo que se mueva por impulso propio; siempre la irrupción de otros pueblos, el afán de conquista ó la brutal necesidad dan el formidable empuje. No es hoy la colectividad la que se mueve, ni el pueblo el que se lanza, ni la horda la que invade, es sencillamente el individuo que emigra. Las modernas emigraciones, aun cuando se verifiquen colectivamente, ostentan un sello individual en su origen. Pueden surgir y surgen á veces varias causas que obligan á la emigración; pero la espontaneidad es un señal distintiva. La voluntad es la que mueve al individuo, el cual parte teniendo un objetivo y un punto fijo de llegada. Los pueblos emigradores de la antigüedad, atraídos por lo desconocido, buscan algo que colme el deseo ó la necesidad que los empuja, mientras que el emigrante moderno va en busca de países que más ó menos conoce, no sintiéndose influído por el espíritu de conquista ni por la atracción que ejerce lo desconocido. Hoy la población tiene plena conciencia de su movimiento.

Han sido factores de este admirable resultado la idea de nacionalidad, que ha concretado el sentido de la patria antigua; los grandes descubrimientos geográficos que vienen realizándose desde el siglo xv, y el adelanto de la navegación moderna. Dada la coexistencia de una serie de organismos dentro de la humanidad, cuyo respeto y mutua consideración han consagrado los tratados y los grandes intereses de la civilización moderna, hoy la emigración supone el abandono de la nacionalidad propia para residir en otra nacionalidad ajena, al par que solicitado por ésta no desamparado por aquélla. Siendo como es la emigración elemento indispensable para la colonización y avance de los

países nuevamente descubiertos, la voz «extranjero» ha perdido el significado de bárbaro que tenía en otros tiempos, por lo mismo que las naciones en formación requieren el concurso de los extraños para aumentar su población y su riqueza. Por último, los grandes trasatlánticos que pueden transportar, en poco tiempo, con la mayor facilidad y disciplina, de una nación á otra, miles de hombres, enormes masas que antes con su movimiento impetuoso y desordenado sembraban la desolación y la ruina, en tanto que hoy aportan la prosperidad y el trabajo, han transformado por completo el aspecto de la emigración moderna.

Desde el punto de vista de la nación que la sufre, la emigración parece un mal, que significa malestar, pero desde el punto de vista del interés general de la civilización son fecundos y beneficiosos casi siempre los resultados de la misma, alcanzando en parte á la misma nación emigradora.

Todo emigrante da lugar con su partida á una disminución de consumo para ciertos artículos, y á falta de brazos, por lo cual se ofrece á primera vista como causa de empobrecimiento. Sin embargo, esto sólo es real cuando se verifica la temible emigración de las clases acomodadas ó productoras, como los hugonotes en Francia ó los moriscos en España. Malthus afirmaba que la despoblación no tuvo por causa en España, la expulsión de los moriscos, sino el golpe de muerte que este suceso dió á su industria y su riqueza.

Al fin y al cabo hoy, aun cuando el individuo se aleje de su país, no rompe los lazos que con él le unen y conserva ciertas relaciones que le mantienen más ó menos unido á su antigua patria. Los

hábitos y costumbres, que constituyen una segunda naturaleza, que no puede satisfacer en su patria adoptiva, le obligan á solicitar los productos del suelo que le vió nacer, al propio tiempo que propaga sus gustos y hábitos en el nuevo país, atrayendo así la exportación de la vieja patria. Tras del emigrante va el productor, la estela que deja el buque que lleva á los que emigran, es la vía comercial que une la patria de adopción con la patria de origen, de suerte que la emigración implica un aumento en la fuerza productora y consumidora de las naciones, lo cual favorece el desarrollo de la general riqueza.

Las naciones que tienen emigración y que no pueden remediar las causas que la provocan, están grandemente interesadas en encauzarla, dirigiéndola á sus colonias, cuando posen colonias ó á una nación que tenga afinidad con su raza, en el caso de que no las tengan. Haciéndolo así ayudan á la formación de una comunidad que viene á ser como una prolongación del territorio nacional, un reflejo de la madre patria, que por su parecido y la atracción que ejerce, es causa necesaria de relaciones políticas y mercantiles sólidas y permanentes. De esta manera se abren seguros mercados á las naciones que carecen de colonias.

La mezcla de razas que se verifica por medio de la emigración ostenta superioridad manifiesta á la que se realiza por medio de la conquista. Generalmente pone en contacto esta última dos razas, dos pueblos diversos que, al cruzarse, originan un tipo híbrido; la emigración en cambio pone en relación casi siempre dos tipos sociales semejantes ó muy parecidos, porque les estimula la identidad de clima, la igualdad de idioma y la existen-

cia de la propia raza, todo lo cual engendra los mismos gustos, costumbres, inclinaciones y medio social. En la incesante elaboración de pueblos, cuando dos de análoga naturaleza realizan esta confusión, viene en seguida una gestación misteriosa á renovar la sangre y á mejorar la raza.

Efectivamente, la emigración es causa de la generación de pueblos, y con razón decía un ilustre economista: la incapacidad de emigración es signo de enfermedad y síntoma de impotencia; las naciones que no emigran están bajo la amenaza de un próximo ocaso.

REVISTA LULIANA. (*Barcelona*). — Lo nombre corresponent al mes de Janer, publica en llengua castellana un profon estudi de psicologia luliana que firma l'Ilm. Sr. Bisbe de Orihola D. Joan Maurra. Mossen Bové en un article dedicat «als Senyors Sacerdots y Seminaristas» continua la tasca de revindicar la ortodoxia del sistema científich luliá, prenent peu de la publicació de las «Vindiciæ Lullianæ» del sapientíssim P. Pascual que s'ha emprés la *Junta de la Causa-Pia Luliana* de Palma de Mallorca. De Mossen Costa y Llobera es la hermosíssima poesia titulada *La mata escrita de Randa*. (1) Hi ha ademés el panegírich que a llahor del Doctor arcangélich predicá'l mateix Mossen Bové a la Iglesia de la Ajuda de Barcelona. El folletí es continuació del *Liber de Inmaculata Beatissima Virginis Conceptione*, del Beat Ramón Llull.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.—Inserta'l Butlletí d'aquesta societat

(1) Dita poesia forma part del volum *Tradicions y fantasies*.

en son darrer número, una crida als aimants de Catalunya, pera la creació de museus municipals en tots els pobles. Per considerarla útil, la reproduhim a continuació.

«El *Centre Excursionista de Catalunya*, atenent a que en quasi tots els pobles existeix un material més o menys extens, compost de documents històrics, armes, monedes, lápides, objectes d'art, fòssils, etcétra, etc., de positiu valor històric, artístich o científich, material que avuy se troba escampat arreu, descuidat o completament abandonat, y que, recullit y col·leccionat degudament, no solament donaria una prova de la cultura y bon gust de sos habitants, sinó que seria també d'indiscutible valor com element d'instrucció pera'ls col·legis de primera y segona ensenyança y de les persones aficionades a tals estudis, ha acordat iniciar y fomentar la creació de museus municipals, on se podran recullir y classificar tots els objectes que tinguin algun valor en el sentit abans dit, ja siguin documents, planos, gravats, fotografies o dibuixos de paisatges o monuments de la localitat, existents o desapareguts, col·leccions de periódichs locals, retrats de personatges importants fills de la població respectiva, lápides, armes, monedes, escultures, objectes de cerámica, indumentaria, fòssils, exemplars de botánica, mineralogia y zoologia y tot alló que'ls medis y bon gust de cada hu permeti, en l'intel·ligencia de que, com no's tracta de que aquests museus siguin col·leccions complertes, sinó que tinguin caràcter exclusivament local, han de contenir unicament aquells objectes que facin referencia a la localitat mateixa, o hagin sigut trobats dintre'l respectiu terme municipal.

Seria ofendre l'il·lustració de vosté si

'ns esforcessim en demostrar l'importancia y transcendencia de l'idea que tenim el gust d'exposar. Basta ab lo dit pera que vosté la compregui. Més, com aquesta no es obra que pugui portar-la a cap ab ses soles forces aquest *Centre*, per grans que siguin sos desitjos, sinó que necessita la decidida cooperació de persones il·lustrades y de bona voluntat, a vosté'ns dirigim també, ben segurs de que l'idea arrelará fondo en son esperit, y contribuirá ab tota la força del seu prestigi a l'èxit de l'empresa, que, d'esser un fet, parlaria molt alt en favor de la cultura del poble catalá.

A l'objecte, donchs, de que sigui una realitat el nostre projecte, es necessari que en cada localitat se constitueixi una Junta més o menys nombrosa, segons l'importancia d'aquella, composta d'un representant de l'Ajuntament y d'aquelles demás entitats y persones que per llurs mèrits propis o significació social puguin ser una garantia pera la realisació del repetit projecte. Les més indicades en aquest cas serian els rectors, mestres, enginyers, arquitectes, notaris, metges, apotecaris, advocats, propietaris, presidents de Societats industrials o científiques, etc., combinant aquests elements segons els medis y l'importancia de cada municipi. D'aquesta manera'l museu tindria un caràcter oficialment popular, y la Junta, completament autònoma, seria per ell una patent de seguritat contra les empentes de la política menuda, tant freqüent, per desgracia, en aquest país, apart de que, fet en aquesta forma, es una manera de sol·licitar el concurs d'un gran nombre de persones que contribueixin a l'engrandiment del museu.

Una vegada constituïda la Junta, presidirá a la fundació del museu, tenint en

compte les circumstàncies següents:

Tots els objectes que's recullin serán guardats en un local que podrà facilitar l'Ajuntament, col·leccionant-los y clasificant-los degudament. Se portará un llibre-registre d'entrades y sortides y se faran catàlechs explicatius de cada objecte o document, fent-hi constar tots aquells dats o circumstàncies que puguin tenir algun interès, com el punt de procedència, significació històrica, científica, etc.

El museu será propietat del poble, sense que may ni per cap motiu se pugui vendre, enagenar ni canviar cap objecte. No obstant, els particulars que'n posseixin algun y vulguin depositar-lo en el museu, podrán fer-ho, conservant la seva propietat, que'ls permetrá retirar-lo quan ho tinguin per convenient.

El museu será públich, com també'l llibre-registre y els catàlechs, poguent també ser utilitat pels mestres com a material d'ensenyança, sense que tinguin dret a retirar cap objecte del local, aon se traslladaran ab llurs deixebles sempre que volguin donar caràcter práctic a certes lliçons.

Pera cobrir els gastos d'instalació y conservació, que no serán molts, els Ajuntaments podrien incloure una quantitat en llurs presupostos, sens perjudici de les voluntats particulars que'l favoreixin ab llur apoy pecuniari.

El *Centre Excursionista* facilitarà a les Junes locals tots els dats que necessitin, y en les poblacions on no's trobi persona competent pera fer les classificacions procurarà enviar-hi qui pugui fer-ho. Per aixó será necessari que les Junes locals se comuniquin constantment ab el *Centre Excursionista* y obrin d'acord ab ell, donant compte de sa constitució, reglament interior del museu y demés, sens perjudici de

la completa autonomia de que sempre disfrutaran les Junes locals, quina iniciativa tindrà ample camp pera augmentar en lo possible'ls respectius museus.

Aquest es el pensament, breument explicat. El *Centre Excursionista* no dubta que despertarà'ls entusiasmes de tota persona il·lustrada, y per aixó'ns dirigim a vosté pera que, avistant-se ab les demés persones o entitats que en aquesta localitat puguin contribuir-hi, hagin o no rebut la present circular, celebrin una reunió en el plaço més breu possible y procedeixin a la práctica de totes aquelles gestions que siguin precises pera realisar el pensament exposat.

Entretant, la Comissió que firma, creada per aquest *Centre* a l'esmentat objecte, se complau en posar-se a les seves ordres, esperant que l'esforç de tots sigui sempre pera major honra y gloria de la terra catalana.

Barcelona, Novembre de 1902.

CÉSAR A. TORRES.—EDUARD XALABARDER.—JULI SOLER Y SANTALÓ.—J. MASPONS Y CAMARASA.—NARCÍS FUSTER.

VEU DE CATALUNYA.—Relacionant ab la vinenta lluita electoral, publica diferents articles de propaganda entre'ls quals copiém el següent:

Eleccions provincials.—*El primer combat.*—Avuy entrém en el període electoral; el dia primer de mars hi ha la designació d'interventors; el dia 8 la elecció de diputats provincials. Cal fixarse en la importancia de la lluita que s'acosta.

Fins ara, las eleccions provincials no han interessat a ningú: conservadors y fusionistas, en pau y gracia de Deu, se repartían els llocs vacants, ocupant majorías y minorías segons qui governava: algún carlí o algún republicà interrompían

d'en tant en tant, la repartició, sense fer gaire mal a l'objectiu dels caciquistas. Els electors dormían, y fins al despertar, gracias a la intervenció del catalanisme en las eleccions, que ha donat conciencia del seus drets y devers als electors, garantint els uns y ennoblint els altres, no's feren prou cárrech de la importancia y transcendencia de la intervenció de la voluntat del poble en la Diputació provincial, per la vida del caciquisme, que té en aquesta Corporació'l baluart més ferm, desde'l que lliga als pobles y desde'l que intervé en todas las relaciones entre l'Estat y el Municipio. Tothom ha parlat de las eleccions legislativas y de las de regidors, donántlasi la importancia que tenen realment, però l'entusiasme no havia encare l lensat el pensament y l'acció dels electors contra'ls traficants de la Diputació provincial. Ara és la hora.

Las eleccions de Diputats provincials, tenen ara una doble importancia: la de sa propia naturalesa y la de ser un assaig de las de Diputats a Corts, que's celebrarán per l'abril.

Aixís entenentho, tots els partits polítics se preparan a la lluita. Presentarán candidatura..... conservadors plañistas, els fusionistas, els republicans unitaris, y els federals. El sol anunci de que'ls catalanistas anavan a la lluita, ha despertat als cacichs que no s'aturarán devant de cap medi, ni de cap mala intenció, pera no perdre'l domini absolut, sense crítica ni fiscalisacions, dels interessos de la *provincia* y ha determinat als republicans llibertaris d'assajar las sevas forsas y la seva organizació, en lluita

ab nosaltes. Be's pot dir, que las eleccions de diputats provincials serán l'assaig general de las de diputats a Corts y moralment, decidirán el resultat d'aquestas.

Els treballs de nostra organizació tocan a son terme y aviat se farán públicas las candidaturas catalanistas. Els nostres amichs, els nostres aliats, tots els que pera'l bé de Catalunya s'interessan y a Catalunya estimin, han de comensar sa propaganda y sos treballs, comprenent lo que signifcan las eleccions de diputats provincials.

Lluitém ara com abans y com després, lluitém com sabem ferho, ab el dalit que dona la conciencia d'un dever complert y d'una honrada tasca. Lluitém ab confiança ab la victoria, que corona sempre a qui te fé y valor.

Es la darrera embestida que's dona al caciquisme; és un altre entrebanch que's posa al camí dels llibertaris que negant patria, dret y llibertat, volen en nom de la democracia, entronisar el despotisme.

A la lluita, doncs, y guerra contra els enemichs de Catalunya.»

VIDA. N. 26.—Se las emprén d'una manera ferotje contra la *Historia de la Literatura* de P. Gener, a quin senyor califica de Mazzantini per partida doble.

Diu entre altres cosas qu'en la seva «*Historia de la Literatura*» no s'hi oviran ni Fra Lluís de Lleó, ni el de Granada, ni Sta. Teresa; ni Rivadeneyra, ni Melcior Cano, ab prou feyna se veu una mica a Ciceró» y subratlla algunas frases que vé a calificar de vulgaritats progressistas.

LLIBRES

COLECCIÓN DIPLOMÁTICA DEL CONDA-
DO DE BESALÚ, per D. Francisco Monsal-
vatje y Fossas.—*Estampa y Llibrería de*
Joañ Bonet.—Olot.

L'autor d'aquest llibre que consti-
tuheix lo volúm XII de la important
colecció històrica que ve publicant l'erudi-
tíssim Monsalvatje ens dona una altre
prova de sa activitat sens mida y del
bon acert ab que trevalla en eixa obra
notable per tots conceptes; obra, que
requereix, a mes d'aqueixes qualitats llar-
guíssims estudis y grans coneixements
històrichs. Sens lo conjunt de totes eixes
circunstancies no es possible ni intentar
sisquera lo qu'el senyor Monsalvatje ha
realisat.

Se tractava de trovar los perduts ar-
xius de Santa María y Sant Pere de Besa-
lú; ningú sabia ahont paraven, en la De-
legació d'Hisenda de Gerona no'n sabien
rés, ni rastre d'ells hi havia; y mercés als
treballs del autor, avuy no solsament han
sigut trovats, (encare que molt desmem-
brats per desgracia) sinó que possehim un
registre cronològich de tots los docu-
ments que's conserven en dits arxius.

Eix registre que consta de prop de
2000 documents de tota mena, Reals de-
crets, testaments, escriptures de venta,
donacions, sentencies, etc., etc., dels se-
gles X fins al XV, es una font imprehua-
ble ahont poden y deuen beure tots los
qui tinguen interés en les coses de la
nostra terra, no solzament historiayres y
llegistes, sino també artistes y literats.

Tot llegintlo y repasantlo, hem vist
surgir màgicament devant de nostres ulls

y ab la mateixa llum y relleu de les coses
viventes, les generacions catalanes qui de
tantes centuries jauhen soterrades. Res
com aquest llibre que recomanem de
veres, pera formarse una idea justa de les
passions, afectes, vicis, virtuts, usos y
costums dels nostres passats.

—Hem rebut dos exemplars de la cansó
popular *Santa Agnès* ilustrada per nostre
amic J. Llongueras. Dita cansó se ven
a 10 céntims.

LO CATALÁ ¿ES IDIOMA O DIALECTE?
per Joseph Aladern.—*Imp. de Vidal y*
Planuch. Cardona, 5, Barcelona.—1903.

L'assiduu periodista catalá autor d'
aqueix fascicle logra ab envejable éxit
esvanir conceptes errats y desgraciada-
ment molt extesos, que perjudican al
complert triomf de l'hermosa parla cata-
lana.

Perque s'veja lo complert que resulta
'l trevall del senyor Aladern, ne reprodu-
hirém el sumari.

«I. Lo qu'es un Idioma y lo qu'es
un Dialecte.—II. Idioma y Dialecte se-
gons la definició oficial.—III. Origen y
formació de la Llengua Catalana.—IV
Los primers monuments escrits de la
Llengua Catalana.—V Extensió de las
terras de Llengua Catalana.—VI Unitat
de la Literatura Catalana en temps dels
Trovadors.—VII Dialectes de la Llengua
Catalana.»

Meritíssima judiquém la vindicació
deguda al senyor Aladern, quin mètode,
erudició y claretat son dignes de tota
llohansa.

Imprempta y litografia de Joseph Cunill.—Universitat, 25, (devant del Seminari).—Barcelona.